

SIEGBERT W. BECKER

Skriften og saligheten

Slik har Herren talt

SIEGBERT W. BECKER

Skriften og saligheten

Slik har Herren talt

FORLAGET SCRIPTURA

Originalens tittel: «Skriften och Saligheten»

© Stiftelsen Biblicum – 1972

Papirutgave:

Chronos forlag – 1976

Oversatt av Gudmund Oldereide

ISBN 82-7222-001-6

Digital utgave:

© Forlaget Scriptura – 2016

Grafisk design: Kjell Petter Bakken

ISBN 978-82-7517-034-5

<http://www.luthersk-kirke.no>

Innhold

Forord	6
Verbalinspirasjonen	8
Betydningen av denne lære	8
Hva menes med at Bibelen er Guds ord?	14
Bibelens vitnesbyrd om inspirasjonen	22
Verbalinspirasjonen og den kristne prest og legmann	30
Bibelens ufeilbarhet	35
Moderne teologer og ufeilbarheten	39
Wisconsin-synoden og Bibelens ufeilbarhet	46
Underberetningenes ufeilbarhet.....	48
De tilsynelatende motsigelser i Bibelen	53
Sammendrag	59
Rettferdiggjørelsen	61
Hva betyr «rettferdiggjøre»?	61
For Jesu skyld	66
Rettferdiggjørelsen er universell	68
Forlatelse og tro	71
Anger og forlatelse	76
Den universelle rettferdiggjørelsen og absolusjonen	81

Lov og evangelium	86
Den moderne teologi og Guds vrede	87
Guds vrede i Skriften.....	88
Om å skille mellom lov og evangelium	89
En konkret framstilling av forskjellen	92
Løsningen ligger i Kristi kors	95
Løsningen skjer i en kristens hjerte.....	98

Forord

I en tid som vår, da det fra mange hold løpes storm mot Bibel og bibeltro, kirke og kristendom som neppe noensinne før, vil denne lille bok forhåpentligvis gi nyttige motforestillinger til den nokså ensidige teologi som doseres ved våre nordiske teologiske fakulteter.

Det er derfor å håpe at den blir lest av riktig mange, og at den vil skape meningsfylt og saklig debatt omkring slike viktige emner som dem boka behandler, nemlig spørsmål omkring verbalinspirasjon, Bibelens ufeilbarhet, rettferdiggjørelsen og forholdet mellom lov og evangelium.

Bokens hovedintensjon er å demme opp for den omsegripende bibelskepsis og bibelkritikk, som truer med å legge de nordiske land åndelig brakk, med umoral og sedløyse til følge, og videre kalle til vern om bibeltroskap og helligdom.

Boka er et resultat av en serie gjesteforelesninger som den kjente professor ved Det Evangelisk-Lutherske Presteseminar i Mequon holdt i Sverige etter innbydelse av Stiftelsen Biblicum i 1972.

Stavanger 1976

Gudmund Oldereide

Forord til den digitale utgaven

Professor Siegbert Becker, som underviste ved Wisconsin-synodens presteseminar i Mequon, Wisconsin, besøkte Skandinavia flere anledninger på 1970- og 80-tallet. Han holdt foredrag både i Sverige og Norge og underviste i Bibelens lære om rettferdiggjørelse, omvendelse, kirkefelleskap etc.

På mange måter ble professor Becker som en åndelig far for LBK. Han hadde stor omsorg for den lille flokken av lutheranere i Sverige, Norge og Finland som forsøkte å være tro på de bibelske lærene. Helt fram til han døde i 1984 var han en trofast venn og støttespiller av LBK.

Det fins mange bøker og skrifter etter Siegbert Becker. På norsk ble det utgitt en samling av foredrag om Bibelens verbalinspirasjon og ufeilbarhet, den bibelske læren om rettferdiggjørelsen og et klargjørende foredrag om forholdet mellom lov og evangelium. Disse foredragene ble samlet i boken «Skriften og saligheten». Selv om foredragene er over 40 år gamle, er innholdet like aktuelt i vår tid.

Ålgård 31. oktober 2016

Egil Edvardsen

Verbalinspirasjonen

Betydningen av denne lære

Den lære som kirken står og faller med, er den om rettferdiggjørelse ved troen alene, av nåde for Kristi skyld. Der denne ikke blir lært, finnes ingen kristendom, ikke engang om mennesker med munnen bekjenner Kristi guddom og hans legemlige oppstandelse. Men der den derimot finnes, kan vi fremdeles ha håp om å møte Guds barn, selv om den skulle være blitt fordunklet og uklar i undervisningen.

Men både læren om rettferdiggjørelsen og alle andre i den kristne tro står og faller med læren om verbalinspirasjonen. Mennesket er i sin fordervede og falne tilstand helt uten kunnskap om veien til frelse. Overalt hvor mennesket selv skaper seg en religion, blir det alltid spørsmål om frelse ved gjerninger. Frelsen kan defineres på forskjellig vis, og de gjerninger som blir betraktet som fortjenstfulle, kan veksle fra den ene religionen til den andre. Men i prinsipp er de alle like.

Læren om inspirasjonen derimot forsikrer at Gud selv i Bibelen har kunngjort oss den sanne veien til frelse ved tro av nåde for Kristi skyld, og dette er Guds egen undervisning og gis oss med hans egne ord. Derfor utgjør disse ord en sikker grunn for vår tro.

Luther sier i sin Lille Katekisme: «Den som tror disse ord, har hva de sier og lover, nemlig syndenes forlatelse.»

Denne nære forbindelse mellom læren om rettferdiggjørelsen og om verbalinspirasjonen, burde også klart fremgå av Luthers ord i det fjerde hovedavsnitt der han sier at «dåpen virker syndenes forlatelse, frelser fra døden og djevelen og gir evig salighet til alle som setter sin tro til Guds ord og løfter.» Den moderne engelske oversettelsen av dette avsnitt fordunkler Luthers tanke her, for ifølge den heter det bare: «for alle som tror hva Gud har lovet», og siden spørres det: «Hva har Gud lovet?» Men Luther skrev i stedet: «Hvilke er disse Guds ord og løfter?»

Den lære at Bibelens ord er Guds ord, burde gi Guds folk den visshet at når Bibelen sier at Jesus har tatt bort alle deres synder, behøver de overhodet ikke å tvile på det. Dette er hva vi mener når vi sier at læren om rettferdiggjørelsen ved troen av nåde for Kristi skyld står og faller med læren om verbalinspirasjonen. Det som gjelder rettferdiggjørelsen, gjelder også Bibelens øvrige læresetninger. Et eksempel skal få klargjøre dette:

For mer enn tjue år siden var jeg medlem av fakultetene ved Concordia Teachers College i River Forest, Illinois. En dag kom en student og spurte meg om sjelen er udødelig. Da jeg fortalte ham at den er det, spurte han hvordan det da kunne ha seg at hans engelsklærer fornektet dette. Jeg sa til ham at jeg ikke trodde at et medlem av ett av våre fakulteter hadde en slik oppfatning, siden de alle hadde sverget på å holde fast ved de lutherske bekjennelsesskriftene. Dagen etter kom en annen student til mitt

kontor med samme spørsmål, og jeg ga også ham dette svaret.

Til tross for at jeg ikke trodde at noen av fakultetsmedlemmene kunne ha fornektet sjelens udødelighet, forstod jeg at jeg burde tale med den lærer det gjaldt. Så jeg gikk til ham og fortalte hva jeg hadde fått høre, og at han – selv om jeg var overbevist om at han ikke fornektet sjelens udødelighet – måtte ha sagt noe som ga studentene dette inntrykk. Som svar sa han rett fram at det var sant at han ikke trodde på sjelens udødelighet, at en slik lære var hedensk, og at ettertiden hadde knyttet den til Kristus.

Jeg spurte: «Hvordan forklarer du da Kristi ord: 'Frykt ikke for dem som vel kan drepe kroppen, men ikke har makt til å drepe sjelen'?» – Han svarte: «Det har Jesus aldri sagt. Han var altfor mye kristen til noensinne å ha sagt noe slikt. Det er bare hva Matteus sier at han sa.»

Når man en gang har inntatt en slik holdning til Bibelen, blir det umulig å fastholde noen av Skriftens læreutsagn. Den lærer vi her taler om, sa ved en senere anledning at han aldri kunne huske å ha hatt noe å hevde mot dem som fornektet jomfrufødselen. For de avsnitt i Bibelen som forfekter denne, kan bare skyldes en konstruksjon av de første kristne.

I løpet av mitt siste år som lærer i River Forest, holdt jeg en forelesning om forholdet mellom å tro på Kristus og å tro på Bibelens ord. Jeg forsøkte å gjøre det klart at det å tro på Kristus, vil si det samme som å tro det Bibelen sier om ham. Å tro på ham, betyr å tro på Guds ord og løfter. Og for å belyse dette, siterte jeg barnebønnen: «Jesus elsker meg jeg vet, for min Bibel sier det». Da fortalte elevene meg

at de hadde lært av en annen professor at en slik bønn ikke er en luthersk, men en fundamentalistisk bønn. Ifølge den samme professor må vi for å bli sikre på at Jesus elsker oss, ha et langt bedre grunnlag for vår visshet, siden Bibelen jo kan ta feil.

Dette eksemplet bør sannelig ha gjort det helt klart at det å fornekte verbalinspirasjonen, åpner veien for en fornektelse av all annen lære også. Som vi har sett, trodde Dr. Martin Luther at kristen tro er tro på «Guds ord og løfter.» Når Zwingli fornektet realpresensen, d.v.s. Kristi legemes og blods virkelig sanne nærvær i nattverdens brød og vin, og sa at den læren bare var grunnet på «fem stakkars fattige ord», svarte Luther at dersom Zwingli ville tro at disse virkelig var Guds ord, ville han ikke betrakte dem som «fem fattige ord». Det var ved den samme disputasjon Luther uttalte at ett eneste ord i Skriften gjorde hele verden for liten for ham.

I dag får vi imidlertid ofte høre at vi må «tro på en person» og ikke «på en bok». Nyortodoksien (som benytter de gamle, ortodokse uttrykk, men forsøker å fylle dem med et nytt innhold), tar i bruk alle sine krefter på å skille troen på Kristus fra troen på Bibelen. Resultatet er blitt at det er mange i dag som påstår at de tror på Kristus som sin Herre, men den Kristus er ikke den samme som ble født av en jomfru. Han gjorde ingen under, og hans legeme steg aldri levende ut av graven. De kan si at de tror på en oppstanden Kristus, men ikke at hans legeme stod opp av graven i Josefs hage. En slik Kristus er en innbilt person, som bare eksisterer i deres forestilling som har oppfunnet ham. Den rettroende kristendoms Kristus derimot er han som blir tegnet

for oss på den hellige Skrifs blad med Guds egne ord.

Mellom lutheranere som ved en ed eller et høytidelig løfte har bundet seg til bekjennesskriftene, burde det egentlig ikke herske noen strid om dette. Ifølge disse bekjennessskrifter er den rettferdiggjørende tro en tro på et løfte som ble gitt oss med Bibelens ord. De sier t.o.m. at der det ikke finnes noe løfte, finnes heller ingen tro, – m.a.o. at selv om Jesus døde for oss på korset, skulle vi ikke kunne sette vår lit til ham når det gjelder tilgivelsen og rettferdigjørelsen dersom vi ikke hadde et løfte fra Gud som sier oss at våre synder virkelig er tilgitt for Jesu skyld.

Til tross for at læren om verbalinspirasjonen svært ofte beveger seg omkring slike ting i Bibelen som mange mennesker betrakter som bagateller, burde det like fullt stå klart at en fornektelse av denne lære i virkeligheten treffer det innerste i vår tro. Om man drar konsekvensene av dette, vil en slik fornektelse til slutt berøve oss Kristus og de Guds løfter som har med vår syndstilgivelse og frelse å gjøre.

Når på den annen side læren aksepteres, vil ingenting i Bibelen lenger bli betraktet som bagateller. Selv om vi erkjenner at avsnittene om Kristi oppstandelse er viktigere i det kristne verdensbilde enn det om at Noa var 600 år gammel da syndfloden brøt ut, må vi allikevel innse at det er den samme Gud som forteller begge disse ting.

I sin kommentar til 1 Mosebok viser Luther hvor viktige noen av disse «trivielle detaljer» er. I de ord som forteller om de vanlige, hverdagslige hendelser i patriarkenes liv, fant den store reformatoren et kraftig argument mot sin tids klostersistem, som forak-

tet husmorens og bondens hverdagssysler, og hevdet at de umulig kunne være en rett gudstjeneste. De som har forstått hans argumentering, må bli imponert over det klarsyn han her la for dagen. Men det burde også være klart at kraften i Luthers argumentering blir forstyrret hvis vi ikke lenger tror at det virkelig var Gud som ville at disse detaljer skulle bli bevart og nedtegnet.

Visse bibelsteder siteres til stadighet som bevis for argumentet om at ikke alle Bibelens ord kan være Guds ord. Ett av disse er Paulus' oppfordring til Timoteus om å ta med seg den frakken som Paulus hadde glemt igjen i Troas. Det blir ofte sagt at det er latterlig å tenke seg at det var Den Hellige Ånd som inspirerte til en slik bønn. Men for Guds barn kan dette bli et viktig og svært trøsterikt bibelsted. For når Den Hellige Ånd virkelig ville at Paulus skulle skrive disse ordene og betraktet dem viktige nok til å få sin plass i Skriften, var det for at vi skulle få tro at Ånden virkelig brydde seg om at apostelen hadde en varm frakk.

For en velsituert mann, som får sin lønn av en kirke som gjerne ser at han underordner seg endog biskoper som er troløse, kan dette synes betydningsløst. Men for en som undrer seg på hvordan han skal få brød for neste dag – da han har forlatt alt for Jesus og hans ords skyld – blir det av stor betydning å vite at Den Hellige Ånd vil at Hans tjenere skal ha en varm frakk til å holde dem varme i en kald fengselcelle. Den himmelske far vil ikke la noen av sine tjenere fryse i hjel, uten i de tider da Guds folk trenger et eksempel på tappert martyrium. Betraktet under et slikt perspektiv, blir frakken fra Troas betydnings-

full. Men den kan bare bli en kilde til trøst og kraft dersom ordene om frakken virkelig er ord som Paulus skrev under Den Hellige Ånds inspirasjon.

Hva menes med at Bibelen er Guds ord?

Moderne teologer går villig med på å si at Bibelen er Guds ord, og også at Bibelen er inspirert, ja, de går t.o.m. med på å tale om verbalinspirasjonen, men viser allikevel som regel ulyst når dette uttrykk blir benyttet.

Guds folk, som ikke har lært hvordan man skal avsløre bedrageri, blir ofte narret til å tro at disse moderne teologer fortsatt sier det samme som fedrene gjorde når de talte på denne måten. Men i mange moderne teologers munn brukes disse fine gamle uttrykk fra den ortodokse teologi som fåreklær for å skjule den falske læren og føre Guds folk på villspor.

Det er derfor svært viktig for oss at vi forstår betydningen av disse utsagn. Moderne teologer er ikke i alminnelighet ateister – skjønt ikke en gang det er umulig i disse frafallstider når det synes som djevelen er sluppet løs i verden. Derfor er disse teologer vanligvis uvillige til helt og holdent å skille Gud fra Bibelen.

Av den grunn kan de også tale om verbalinspirasjonen. Men når de bruker slike uttrykk, mener de vanligvis ikke noe annet enn at Gud hjalp mennesker til å skrive Bibelen. Han hjalp dem også når de lette etter de rette ordene til å uttrykke seg på. Men denne hjelp er ikke annerledes enn den han gir oss også i dag når vi skriver en preken eller når vi anstrenger oss for å finne de rette ordene i en vanskelig

sak. Alle underne og alt overnaturlig ser man bort fra ved den prosessen som gikk for seg da Bibelen ble skrevet. Ifølge dem ble Bibelen til på samme måte som annen stor litteratur blir til.

Ifølge denne oppfatning er Bibelens autoritet aldri en a priori (på forhånd gitt) autoritet. Vi skal ikke akseptere det Bibelen sier uten å stille motspørsmål. Vi må undersøke hva Bibelen lærer, og når vi gjør det, vil vi der finne mye som griper oss så sterkt at vi skjønner at en slik innsikt m.h.t. verden og livet bare kan være kommet til mennesker som en gave fra Gud.

Bibelens autoritet består da ikke i dens guddommelige karakter, men i dens enestående budskap. Den menneskelige fornuft, de menneskelige følelser og stemninger setter seg nødvendigvis til doms over Skriften. For dem som ikke tror på det totale syndeforderv, kan et slikt syn betraktes som helt akseptabelt. Men for en ærlig luthersk teolog, som ikke begikk mened da han avla sin ed til bekjennesskriftene, burde det være utenkelig. For bekjennesskriftene sier at det uomvendte mennesket er totalt fordervet i sin fornuft, og helt og holdent inkompetent til å opptre som dommer i guddommelige ting. Når de sier dette, gjentar de bare den oppfatning som Paulus hadde og som han uttrykte slik i 1 Kor 2,14: «Et menneske, slik det er av naturen, er ikke mottagelig for det som kommer fra Guds Ånd, for ham er det dårskap, og han er ute av stand til å forstå det ... »

Selv når moderne teologer taler om verbalinspirasjonen, hevder de derfor alltid at forfatterne skrev mye i Bibelen som en kristen ikke kan akseptere som

sannhet. Mye av det som sies i Bibelen, strider mot naturvitenskapen, påstår de, og det ville derfor være moralsk forkastelig å akseptere alt. Hevnsalmene f.eks. er onde bønner som ingen kristne kan be. De representerer et moralsk standpunkt som står langt under det nye testamentes. Men med slike premisser er det mulig for et menneske å forkaste alt i Bibelen som han ikke synes om, og allikevel hevde at han tror på verbalinspirasjonen.

På liknende måte gjør ofte den moderne teologien inspirasjonen til en aktiv i stedet for en passiv prosess. Når man taler om verbalinspirasjonen, mener man f.eks. at ordene i Bibelen er inspirerende og har en mektig innvirkning på mennesket. De kan skape følelser av ærefrykt i våre hjerter. Men om dette er alt man har å si om inspirasjonen, må det også medgis at det finnes en del i Bibelen som ofte skaper motsatte følelser. Hevnsalmene kan nok en gang anføres her. Og det samme kan sies om Guds befaling da han krevde at Israels folk skulle tilintetgjøre alle Kanaans innbyggere.

Et spørsmål som ofte blir stilt i Amerika er dette: «Hvordan kan vi si at Bibelen er Guds ord?» Blant moderne teologer er svaret på dette spørsmålet vanligvis svært tåket og svevende. Men en sak er alltid klar for hver og en som gir seg tid til virkelig å undersøke deres innstilling. Hvor ulik oppfatning de moderne teologer ellers måtte ha, er de alle enige om – når de besvarer dette spørsmålet – at Bibelen ikke er Guds ord i den forstand at alle ordene i boken er det. Ingen av dem vil gå med på at alt Bibelen sier, er uttalt av Gud, eller at Bibelens ord er Guds ord i den forstand at Gud ga ordene til mennesker.

Moderne teologer kan ofte bedra med sin terminologi, og er svært dyktige når det gjelder å ta i bruk fåreklær. Derfor er Guds barn ofte tilfredse når de hører sin prest eller professor si at han tror på Bibelens verbalinspirasjon.

For noen år siden ble en svært kort artikkel om verbalinspirasjonen offentliggjort i *The Cresset* – et tidsskrift utgitt av Valparaiso University, en læreanstalt som er nær forbundet med Missouri-synoden. Forfatteren av denne artikkelen er George Hoyer, som også har skrevet mye av bibelklasses materialet for Missouri-synoden. I denne artikkelen sier han at han tror på verbalinspirasjonen og at alle Bibelens ord er Guds ord. Ved første øyekast virker det som han er svært ærlig og rettenkende. De fleste kristne ville mene at den rette lære neppe kan bli fremstilt klarere. Men så fortsetter forfatteren med å si at Bibelens ord ikke er Guds ord i den forstand at det var Gud som ga ordene til mennesker, men at Bibelens forfattere ga sine beste ord til Gud, som aksepterte dem som sine egne. Han betrakter dem som sine egne ord, aldeles på samme måte som han betrakter oss som sine egne barn. Da de ble gitt Gud som de beste disse fromme menn kunne prestere, aksepterte Gud dem med alle deres feil og skavanker, som han godtok oss med alle våre synder og vår udugelighet. Ordene er hans ord, som vi er hans barn. Og slik som vi tross barnekåret daglig faller i synd, tar også ordene feil i enkelte tilfeller. – En mer utstudert bruk av fåreklærne kan man vanskelig finne. Fornektelsen av sannheten blir gjort akseptabel for mange Guds barn fordi det nyttes en rett terminologi som blir etterfulgt av en appell til læren om rettferdiggjørelsen,

som er dyrebar for hvert bibeltroende luthersk hjerte.

I motsetning til dette moderne syn, bruker vi den gamle terminologien i samme betydning som i fedrenes skrifter. Vi holder fast på at Bibelen er Guds ord. Vi lærer at det er Gud selv som taler i denne boken. Vi hevder at de hellige forfatters ord er Guds egne. Ordene ble gitt dem ved Den Hellige Ånd.

Og vi mener videre at dette gjelder hele Bibelen, at alle Bibelens ord er Guds ord, siden Bibelen selv påstår dette. Paulus skrev til Timoteus: «Hele Skriften er innblest av Gud ...» (2 Tim 3,16).

I denne sammenheng bør vi føye til noen ord om bibeltolkning. Læren om verbalinspirasjonen har liten betydning for Guds folk om vi ikke har et rett syn på bibeltolkningen. Når vi taler om ordenes inspirasjon, må vi alltid huske på at ordene i Bibelen ikke er gloser i en ordbok der et ord står for seg selv uten å være føyd inn i en sammenheng og hvor det kan ha et dusin ulike betydninger.

Ordene i Bibelen er virkelige ord, ikke bare gloser eller lyd. Et virkelig ord er en lyd med en betydning, og den viktige delen av ordet er alltid betydningen. Lyden er av underordnet betydning, og kan endres alt ettersom ordet vandrer fra et språk til et annet. Det er altså ingen forskjell om jeg sier på gresk: Houtos gar egapesen ho theos ton kosmon, eller på tysk: Also hat Gott die Welt geliebt, eller på engelsk: God so loved the world, eller på norsk: For så høyt har Gud elsket verden.

I alle tilfeller sier jeg akkurat det samme. Selv om glosene og lydene veksler, blir ordene de samme og betydningen er uforandret.

Om vi derfor tillater mennesker å lese inn betydninger i Bibelens ord, taper læren om verbalinspirasjonen mye av sin verdi. Da Gud gav ordene til de menn som skrev Bibelen, var det ord med en aldeles bestemt betydning, og ved å gi nøye akt på anvendelsen av ordet i meningen, kan vi vanligvis avgjøre hva denne betydning er. Og den betydningen hvert enkelt ord har i sin bibelske sammenheng er Guds egen betydning. Skulle den forandres på, er det ikke lenger Guds ord. Den teolog som gjør krav på å ha rett til å tolke Bibelen i lys av den moderne naturvitenskap og teknologi, og som fjerner seg fra ordets betydning i den bibelske sammenheng, har forstyrret den virkelige betydning av verbalinspirasjonen også.

Luther sier at hvis det tillates menneskene å lese inn sine tolkninger i Bibelens ord, da kan hvilken som helst lære bevises, noe som vil medføre at ingen lære er sikker lenger. På samme måte som man kan få begrepet verbalinspirasjon til å bety noe annet enn det betydde for 100 år siden, kan hele Bibelen berøves sin mening, og da er ordene ikke lenger Guds ord, fordi betydningen ikke er Guds betydning.

For å belyse dette, sa Luther at om han benyttet deres metoder som berøver Skriften dens mening, kunne han ut fra Skriften bevise at «gjøken ått opp jernspurven med fjær og det hele.» Han sa at han kunne bevise dette ut fra de første vers i Bibelen, for i 1 Mos 1,1 er «Gud» bare et annet ord for «gjøk», «skapte» betyr egentlig «ått opp», og «himmel og jord» betyr «jernspurven med fjær og det hele.»

Vi gjør samme mistak hvis vi f.eks. tillater mennesker å gjøre dagene i 1. Mosebok til lange tidsavsnitt og til å si at syndfloden ikke var universell. Or-

dene må få stå i sin opprinnelige betydning. Denne er kanskje ikke alltid helt klar for oss, men når sammenhengen klargjør betydningen, skal vi ikke la våre ønsker om å få Bibelen til å stemme overens med den moderne naturvitenskapen, lese inn en betydning i ordet som det helt tydelig ikke har i sammenhengen. Hvis vi ikke bruker dette grunnleggende prinsipp i bibeltolkningen, blir vår bekjennelse til verbalinspirasjonen en basun som gir et utydelig signal.

Denne uvilje til å la Bibelen virkelig få være Guds ord og la ordene få stå der i den enkle, opprinnelige og naturlige betydning som de har i sammenhengen, ligger egentlig bak all falsk lære i verden. Hvordan vi skal opptre i en slik situasjon har Dr. Luther vist oss. Vi har allerede sett at i striden om nattverden talte Zwingli om «fem stakkars fattige ord» i innstiftelsesordene. Med denne innstilling var det ikke å undres over at han var villig til, som tegn på samfunn, å rekke hånden til Luther, selv om denne hadde en annen tolkning enn han selv. Men Luther trodde at ordene var Guds ord. Han mente at mennesker ikke har rett til å lese inn en annen betydning i ordene enn de hadde i seg selv. Når Jesus sier: «Dette er mitt legeme», så må det også være Hans legeme, Hans kropp, for det finnes ingenting i sammenhengen som antyder at ordene blir brukt i billedlig betydning. Her har Luther gitt oss et godt eksempel på hva det faktisk betyr å tro at ordene er Guds ord. Det er hellige ord, og vi skal ikke røre ved dem med urene hender. Det er guddommelige ord, og vi må lese dem med ærefrykt.

Når kiliastene (en retning som hevder læren om tusenårsriket) taler om et tusenårsrike på jorden, ber

vi dem vise oss disse ordene «på jorden» i Bibelen. I det 20. kap. i Joh Åp står det at deres «sjeler» som har lidd martyrdøden, levde og regjerte med Kristus i tusen år. Det står imidlertid ingenting om at deres legemer ble oppvekt. Det står ikke ett ord om noe tusenårsrike her på jorden. Og av andre bibelsteder vet vi at den troende sjel drar bort for å leve og regjere med Kristus i dødsøyeblikket. Av disse bibelstedene vet vi også at alle Guds barn skal få dette privilegium.

Likeså sier Bibelen at dåpen frelser oss (1 Pet 3,21), men baptistkirken sier at dåpen aldri har frelst noen. Dette kalles ofte en annen «tolkning», men det er tydelig og klart at man nekter å la ordene få stå som de står. Baptistene sier også at vi ikke skal døpe spebarn, men Herren Jesus sier at vi skal døpe alle folk, og han gjør ikke noe unntak.

Her nekter man igjen å la ordene få bety eksakt det de sier. De spør oss alltid om hvor i Bibelen det står at vi skal døpe spebarn. Vi burde heller spørre dem hvor i Bibelen det står at vi ikke skal døpe dem. Lutheranerne har Kristi tydelige og klare ord: «Gå derfor ut og gjør alle folkeslag til mine disipler, idet dere døper dem . . .» og Peters tydelige og klare ord: «Omvend dere, og enhver av dere la seg døpe . . . For løftet hører dere til og deres barn.» (Apg 2,38-39).

På samme måte sier kalvinistene at Kristus ikke døde for alle mennesker. Når Paulus sier: «Han døde for alle», må det tolkes rett, for det betyr: «Han døde for alle de utvalgte.» Men Gud vet sannelig hvordan Han skal tale. Han har sagt at Kristus døde for alle. I Bibelen sies ingenting om noen innskrenkning eller unntak. Å si at Han døde for de utvalgte, blir å påstå at han ikke døde for alle. Dette er ikke å tolke Bibe-

len, det er tvert imot en klar fornektelse av ordene.

Hvis de virkelig er Guds ord, må de også få stå som de står, selv om vi med vår fordervede fornuft finner det vanskelig å forstå hvordan de kan være sanne.

Bibelens vitnesbyrd om inspirasjonen

Vi tror at Bibelens ord er Guds ord, fordi dette er noe Bibelen selv gjør krav på. Det sies ofte at en slik påstand egentlig bare grunner seg på et sirkelbevis. Men når vi treffer noen, spør vi ofte: «Hvor er du fra?» Vi sier ikke at svaret er verdiløst når han forteller at han er fra USA. Men kan han ikke snakke engelsk og ikke vet navnet på den staten han bor i, og heller ikke kan fortelle hva landets hovedstad heter eller hvilket styresett staten har, begynner vi selvsagt å tvile på hans svar. Men vil vi få greie på hvor en person er fra, er det fremdeles aller best å spørre ham selv.

Når vi spør Bibelen hvor den er fra, gir den oss et tydelig og klart svar. Og den svarer ikke bare en gang på dette spørsmålet, men tusen ganger, ja enda mer. Den sier at den er kommet fra Gud. Som Luther sier: «Den Hellige Skrift vokste ikke fram av jorden eller i vår hage.»

En del moderne teologer forsøker å så tvil på læren om inspirasjonen ved å si at det bare finnes ett sted i hele Bibelen som kommer med denne påstand. Men om de vil bruke dette argumentet på en nøyaktig og riktig måte, burde de si at det bare finnes ett sted i Bibelen som nytter ordet «inspirasjon». Det ville være en riktig påstand. Men selv om ordet

«inspirasjon» bare brukes en gang i Bibelen, gjentar den allikevel til stadighet at dens ord er Guds ord, og gjør gjentatte ganger krav på å være det.

Så vidt jeg vet, benytter ikke den norske Bibel ordet «inspirasjon» overhodet. Mens det i den greske grunnteksten til 2 Tim 3,16 ordrett står: «Hele Skriften er Gudbeåndet (Gud-inspirert) og nyttig», så heter det i den norske reviderte oversettelse av 1930: «Den hele Skrift er innblest av Gud og...», og i den norske oversettelsen av 1978/85 står følgende: «Alle hellige skrifter, inngitt av Gud, er også nyttige...» (o.a.).

Men det finnes faktisk hundrevis av bibelsteder som på ulike måter taler om verbalinspirasjonen. Her skal vi bare minne om noen få av dem.

Man kan si at antallet av steder i Bibelen som taler om dens inspirasjon er større enn antallet av de steder som taler om en så betydningsfull sak som Kristi guddom.

Vi skulle kunne si at hele læren om verbalinspirasjonen allerede er innesluttet i den uttalelse som profetene begynte så mange av sine prekener med: «Så sier Herren». Når de stod fram for sitt folk, var det med vissheten om at Herren talte gjennom dem. Den mann som kom med en slik påstand om seg selv uten å ha fått bemyndigelse til det fra Gud, var ikke bare utålelig frekk, men gjorde seg skyldig i direkte løgn. Gud selv sier gjennom Jeremia; «Se, derfor, sier Herren, kommer jeg over de profeter som stjeler mine ord fra hverandre. Se, jeg kommer over de profeter som bruker sin tunge og sier: 'Så sier Herren'» (Jer 23,30-31).

Det er viktig å legge merke til når dette uttrykk «Så sier Herren» første gang ble brukt. Vi finner det i beretningen om da Moses ble kalt. Dere husker at da Gud kalte ham til å lede Israel ut av Egypt, ville han ikke gå, fordi han mente at han hadde vanskelig for å snakke og hadde et tungt målføre. Gud gav ham da det løfte: «Jeg skal være med din munn og lære deg hva du skal tale» (2 Mos 4,12). Da Moses fortsatte å være gjenstridig, sa Gud at Han skulle sende Aron med ham, og igjen gav Han ham løftet: «Jeg skal være med din munn og med hans munn, og lære dere hva dere skal gjøre» (2 Mos 4,15). Ved samme anledning bød Gud Moses å gå til Faraos og si: «Så sier Herren» (v 22).

Det er også interessant å sammenlikne disse stedene i beretningen om da Moses ble kalt med de første versene i 2 Mos 7. Der står det at Aron skulle være en profet for Moses. I 2 Mos 4 sier Gud til Moses: «Du skal tale til ham og legge ordene i hans munn ... og han skal tale for deg til folket. Han skal være din munn, og du skal være Gud for ham» (2 Mos 4,15-16). Men i 2 Mos 7,1 kalles altså Aron for Moses' profet, som skulle tale til folket på hans vegne, siden han selv mente seg uskikket til det. Men Moses skulle legge ordene i Arons munn, og fortelle ham hva han skulle si videre til Faraos. Det er også viktig å legge merke til at Moses skulle være som en Guds stedfortreder for Aron.

Selve ordet profet blir altså ytterligere et bevis på verbalinspirasjonen. En profet er en som taler for en annen, en som får ordene lagt i sin munn av den som han skal være talsmann for. En profet er m.a.o. en som av en annen blir fortalt hva han skal tale. Guds

profet er da en person som får Guds Ord lagt i sin munn av Gud selv. Han er Guds talsmann.

De ord som her blir brukt om «profeter», minner om noe Hugo Odeberg en gang sa om «herolder». I sitt lille skrift Kristus i Det gamle testamentet (s. 15) skriver han: «En herold ... skulle aldeles ikke tale om hva han selv mente, men bringe videre keiserens kunngjøring til undersåttene ... Apostlene er således ikke noe annet enn herolder, som forteller hva deres keiser har kunngjort, Han som har skapt himmel og jord ... Herolden skal ikke meddele sine egne tanker om innholdet i det keiserlige brevet.»

Når Gud kalte menn til å bli Hans profeter, talte Han ofte om å legge sine ord i profetens munn. I kap 18 i 5 Mos talte Gud ganske inngående om det profetiske embete og hvordan det skulle nå sitt høydepunkt i den store Profeten som til slutt skulle tre fram i stedet for Moses. Om denne sier Gud: «Jeg vil legge mine ord i hans munn, og han skal tale til dem alt det jeg byr ham.» Også Jesaja talte om Messias, og hvordan Herren skulle legge sine ord i hans munn (Jes 59,21).

Men dette blir sagt ikke bare om Messias, men også om de mindre profetene som kom før den store Profeten. Da Jeremia ble kalt til profet, la han for dagen samme uvilje som Moses hadde gjort da han ble kalt og sa: «Jeg er for ung.» Men da lot Gud ham få et syn, og han så eller kjente Herrens hånd røre ved sin munn, og han hørte ham si: «Se, jeg legger mine ord i din munn» (Jer 1,9). Det er svært lærerikt å lese hele Jeremia bok nettopp for å se hvor ofte Jeremia henviser til dette Guds løfte som gav ham vissheten om at han hadde Guds ord. Et sted sier han: «Jeg fant

dine ord og åt dem, og dine ord var til fryd for meg og til glede for mitt hjerte» (Jer 15,16). Gjentatte ganger fant han mot og trøst i denne visshet at det var ord fra Gud han hadde å meddele sitt folk.

Også Esekiel taler på samme måte. I begynnelsen av sitt prekenembete fikk også han et syn, en hånd ble utstrakt mot ham, og i denne som helt åpenbart var Guds hånd, så han en bokrull med mange ord. Han hørte en røst som befalte ham å spise bokrullen, og han adlød ordren. Like før dette synet hadde Gud sagt til ham: «Tal mine ord til dem», og da han hadde spist opp bokrullen med de ord som Gud hadde gitt ham, sa Herren enda en gang: «Og du skal tale mine ord til dem enten de hører eller lar det være, for gjenstridige er de ...Alle de ord som jeg taler til deg skal du ta inn i ditt hjerte og høre med dine ører. Og gå ... og tal til dem og si: Så sier Herren...» (Esek 2,7-3,11).

Mange steder, både i det gamle og det nye testamente, står det at Gud talte gjennom profetene. Den hebraiske teksten sier ofte at Herren talte gjennom profetens munn eller hånd, m.a.o. omtales profeten eller hans hånd eventuelt munn som et instrument eller redskap som Gud bruker.

Noen få eksempler for å klagjøre dette: I Salme 45,2 skriver David: «Min tunge er en hurtigskrivners griffel», og i 2 Sam 23,2 følgende: «Herrens ånd taler gjennom meg. Hans ord er på min tunge.» Sakarja nevner de ord som Herren talte gjennom tidligere tiders profeter (Sak 7,7). Den hebraiske grunnteksten taler her om ord som kom til folket «gjennom profetenes hender.» Vi kan med full rett si at Sakarja her tenker på de ord som tidligere tiders profeter hadde

skrevet , og han oppfordrer folk på sin egen tid til å akte på disse, for det var ord som Herren hadde kunngjort. I v 12 i samme kapitel taler han om dem som ord Gud hadde sendt ved tidligere tiders profeters hånd, og i neste kapitel om sin egen tids profeter. Der oppfordrer Herren selv ved Sakarja menneskene å lytte til de ord som kommer til dem gjennom profetenes munn (Sak 8,9).

Det nye testamentet (NT) sier det samme. I det aller første kapitel av sitt evangelium nevner Matteus en profeti som var blitt uttalt av Herren ved profeten. Preposisjonen gjør det klart at det var Herren som egentlig hadde uttalt profetien, og at profeten bare var Guds redskap.

I begynnelsen av sitt evangelium nevner også Lukas det løftet som Gud engang gav ved sine tidligere hellige profeter (Luk 1,70), og i slutten av Apg omtaler han Paulus som hadde sagt til jødene i Jerusalem at det var riktig det Den Hellige Ånd hadde sagt ved profeten Jesaja (Apg 28,25). Mange slike eksempler kunne nevnes.

Den moderne teologien blir forskrekket over denne læren, og mener at et slikt syn på Skriften betyr en nedvurdering av menneskets personlighet. Vi som tar Bibelens ord som de står, anklages for å tro på en «mekanisk inspirasjon», og for å forvandle de hellige forfattere til skrivemaskiner.

La meg bare si et par ord om denne anklagen. Når de lutherske bekjennelsesskriftene taler om omvendelsen, sier de at Gud handler på en måte som med en trestokk, og på en annen måte med et menneske. Vi skulle kunne si de samme om Guds handling m.h.t. inspirasjonen. Han tok hele personligheten

i sin tjeneste og brukte Peter og Jesaja og de andre uten å gjøre vold mot deres personlighet. Men beretningen om Bileam burde lære oss å være forsiktige med hva vi sier her, for den viser tydelig at Gud også kan bruke et uvillig redskap for å forkynne sitt ord.

Det kan finnes mye som er dunkelt m.h.t. inspirasjonen, og det hovmodige menneske kan mene at det er en fornedrelse å være et Herrens redskap. Men når mennesker forsøker å latterliggjøre læren om verbalinspirasjonen ved å si at en slik lære gjør de hellige forfattere til skrivemaskiner, kan vi svare at David ikke ville være noe annet enn en penn i Herrens hånd.

Hvis Herren kom til meg og sa at han fra og med denne dag ville legge sine ord i min munn når jeg steg opp på prekestolen eller kateteret i forelesnings-salen, at han fra og med denne dag ville styre min tunge slik at jeg sa de rette ting på rett måte, da ville jeg være takknemlig for denne godhet, for dette er hva jeg ønsker. Han ville ikke gjøre vold mot meg ved å oppfylle et slikt løfte, for ifølge mitt nye menneske kan jeg ikke tenke meg noe jeg heller ville enn akkurat dette.

I 1 Kor 2 har apostelen Paulus gitt en inngående skildring av den prosess at Guds ord kommer til menneskene. Han begynner med å fremholde Guds uransakelighet og visdom. Denne verdens mest lærde menn eller mektigste fyrster har ikke noe kjennskap til Gud eller hva har gjort til menneskenes frelse og gjenløsning ved den korsfestede Kristus. For de midler menneskene har til å utforske sannheten med – sansene og sjelens øvrige muligheter, som nok setter dem i stand til å utvikle teorier og bekrefte dem ved

iakttagelser – duger ikke når det gjelder å utforske de guddommelige ting.

Men Gud har ikke overgitt oss til mørket, ifølge Paulus. Ved Den Hellige Ånd har han åpenbart den guddommelige visdom som vår tro avhenger av. Det var på denne måten Paulus og de andre utvalgte redskap kom til en klar og viss, om enn noe ufullkommen kunnskap om Gud. Ved denne åpenbaring sier han, vet vi hva som er blitt gitt oss av Gud.

Paulus hevder videre at når han prekte, kunngjorde han for andre det Gud først hadde åpenbart for ham (v 13). Som GT's profeter hadde også Paulus og de andre apostlene kunnet begynne sine preker med ordene: «Så sier Herren.» Til tessalonikerne skrev han at Ordet han forkynte for dem, ikke var menneskeord, men sannelig Guds ord (1 Tess 2,13).

Videre hevder han at når han talte om de ting Guds Ånd hadde åpenbart for ham, var det ikke han selv som valgte ut ordene, men Den Hellige Ånd. I likhet med profetene før ham hevdet han derfor at hans budskap var verbalt inspirert. Som dem hadde også han kunnet si at det var Herren som hadde lagt ordene i hans munn (1 Kor 2,13). En nøyaktig oversettelse av versene her lyder: «passe sammen åndelige ting med åndelige». Når et adjektiv benyttes på denne måten uten et substantiv (det sistnevnte «åndelige»), må det substantiv som det siktes til tas fra sammenhengen.

I en kjoleforretning for eksempel ville «den brune» sikte til en kjole, mens det i en ridestall ville bety en hest. I skrift må substantivet som sagt vanligvis tas fra den foregående sammenheng og ikke fra den etterfølgende, noe mange moderne bibelutgaver gjør.

Det rimeligste ville her være at når ordet «åndelig» brukes for andre gang, siktes det til de «ord» som Paulus nettopp hadde talt om, og vi skulle altså kunne oversette slik: «passe sammen åndelige ting med åndelige ord.» Tingene hadde Gud åpenbart med ord som Den Hellige Ånd ga ham. Altså er ikke bare det paulinske budskaps innhold, men også formen fra Gud. Og slik er det med hele Bibelen.

Verbalinspirasjonen og den kristne prest og legmann

Emil Brunner sa en gang at den kristne kirke fant på læren om verbalinspirasjonen fordi den søkte visshet, og ser dette som et alvorlig mistak, siden han mener at det å være aldeles sikker, er dødelig farlig. Men som vi har sett, er ikke denne læren noe som kirken i middelalderen fant på, den er Skriftens egne klare lære. Det var ikke en lengsel etter visshet som frembrakte verbalinspirasjonslæren. Det er tvert imot slik at denne lære frembringer visshet i en kristens hjerte og den overbevisning at vår tro ikke hviler på menneskers visdom (1 Kor 2,5). Vi behøver ikke å stole på menneskers gjetninger eller forestillinger. Vi har et budskap fra Gud, som er sant og til å lite på, ikke bare når det gjelder innholdet, men også når det gjelder formen. Selve ordene er Guds ord. Det er derfor de er sanne og vel verd å ta imot. En kristen kan derfor synge:

Has Scripture ever falsehood taught?
Then this word also true must be:
By grace there is a crown for me.

(Har Skriften noen gang talt løgn?
Da må også dette ord være sant:
Av nåde fins det en krone for meg.)

Dette er av den aller største betydning for oss alle. I det kristne syn på livet og døden finnes ikke rom for gjetninger eller eksperimenter. Himmels og helvetes virkelighet kan ikke fornektet hvis teologien vil kalle seg kristen. Kristendommen er ikke først og fremst en religion for denne verden og dette livet. Selv om den verken avviser eller forakter verden, forblir den i sitt vesen en religion av en høyere orden. Og en kristen vet at det er menneskets lodd en gang å dø og siden dom (Hebr 9,27). Man må være på den rette siden allerede her, siden det ikke gis noen annen mulighet til frelse.

For en kristen prest og predikant har denne lære en dobbel betydning, ikke bare for deres tro, men også for deres glede og frimodighet i arbeidet. De har sine menighetslemmers sjlelige velferd på sin samvittighet. Om en lege må være forsiktig når han skriver ut en medisin, må presten eller predikanten være det i dobbelt grad m.h.t. sin preken, som jo skal være en medisin for sjelene. Om et menneske dør som følge av legens feil, kan dette mistak rettes på i den tilkommende verden, og kan til og med bli til evig velsignelse. Men dør et menneskes sjel pga. prestens feil, kan dette ikke rettes på verken i tiden eller evigheten. Gud sa til Esekiel: «Menneskesønn, jeg har satt deg til vokter for Israels hus», og Han sa videre til profeten at om noen gikk fortapt fordi han forsømte å forkynne det rette budskap, ville han bli

gjort ansvarlig for denne tragedie. «Hans blod vil jeg kreve av din hånd», sa Gud (Esek 3,16-20).

Denne byrde – om den tas alvorlig – er i virkeligheten helt umulig å bære uten den visshet som læren om verbalinspirasjonen gir. Jeg ville ikke våge å gå opp på prekestolen og ta det ansvaret på meg som dette medfører, hvis jeg ikke trodde at Bibelen er verbalt inspirert.

Denne lære gjør det mulig for en prest å tre fram for sin forsamling og si: «Så sier Herren.» For når han taler det Bibelen sier, er også hans preken Guds ord. Ikke slik å forstå at også den er verbalt inspirert eller budskapet en direkte åpenbaring fra Gud, men er den virkelig grunnet på det verbalt inspirerte Ordet, kan han være viss på at den er rett og sann, og at budskapet ikke skal vende tomt tilbake.

På den annen side behøver ikke legmannen grunne sin tro på prestens ord. Han kan selv lese den verbalt inspirerte boken og bedømme det budskap som hans prest frembærer. Og når han gjør det, viser han ikke dermed utilbørlig mistenksomhet eller åndelig hovmod. Da jødene i Berøa ransaket Skriftene for å se om budskapet til Paulus var sant og i overensstemmelse med Guds ord, ble dette betraktet som en edel og rett handling. Slik lærer også legmannen seg å si det samme til sin prest som samaritanerne sa til kvinnen som hadde samtalt med Jesus ved Jakobs brønn: «Nå tror vi ikke lenger for din tales skyld, for vi har selv hørt, og vi vet nå at Han sannelig er verdens frelser» (Joh 4,42). Derfor kan både prest og forsamling etter prekenen synge sammen:

I know my faith is founded
on Jesus Christ, my God and Lord.
And this my faith confessing
Unmoved I stand upon his word.
Man's reason cannot fathom
the truth of God profound.
Who trusts her subtle wisdom
relies on shifting ground.
God's word is all-sufficient,
It makes divinely sure,
and trusting in its wisdom,
my faith shall rest secure.

(Jeg vet min tro er grunnet
på Jesus Kristus, min Gud og Herre.
Og når jeg bekjenner denne tro
står jeg urokkelig ved Hans ord.
Menneskets fornuft kan ikke fatte
Guds dype sannhets ord.
Den som stoler på fornuftens visdom
hviler på vaklende grunn.
Guds ord er helt tilstrekkelig.
Det gir guddommelige visshet,
og når jeg stoler på dets vidsom.
skal min tro hvile trygt.)

Det er denne inspirasjonslære som enstemmig bekjennes av prestene i Wisconsin-synoden og sikkert også av den sanne lutherdommen i andre land, for det finnes ikke noen sann lutherdom uten denne lære. Det er vårt håp og vår bønn at det en dag skal finnes en virkelig fri og bibeltro luthersk kirke også i Skandinavia, hvor denne lære samstemmig bekjen-

nes av dem som har fått kallet å preke Ordet til sjelenes frelse, hvor man ikke tolererer eller unnskylder en fornektelse av den.

For denne inspirasjonslæren gjør det mulig for oss å tale med all frimodighet og tillit, og å tro med en fast overbevisning. Der det verbalt inspirerte Ordet blir forkynt i all sin sannhet og renhet, kan presten stå på prekestolen og legmannen sitte på kirkebenken, og de kan begge si: «Herrens munn har talt» (Jes 40,5).

Bibelens ufeilbarhet

Spørsmålet om Bibelens ufeilbarhet er i virkeligheten det sentrale og viktigste spørsmål i den pågående striden om Bibelens betydning og bruk. Den engelske teologen John Baillie sa allerede for en generasjon siden i sin bok «The Idea of Revelation in Recent Thought» at den egentlige diskusjonen om Bibelen i dag dreier seg om spørsmålet om Skriftens ufeilbarhet. Moderne teologer er som Baillie villige til å tale om Bibelen som Guds ord, men «det som fornektes» er at den er ufeilbarlig.

Når Karl Barth oppfordret kirken til igjen å ta Bibelen alvorlig, var han svært nøye med ikke å forkaste den moderne bibelkritikks «sikre resultat». Han oppfordret ikke kirken til å vende tilbake til en ufeilbar Bibel. I sin «Kirchliche Dogmatik» (1/2 s. 529) taler han om «det underet at feilbare mennesker her taler Guds ord med feilbare menneskelige ord». Han sier om de hellige forfatterne:

«De kan ta feil i spørsmålet om hvert ord, og de har tatt feil, men allikevel har de i overensstemmelse med samme Skriftens vitnesbyrd, rettferdiggjorte og helliget av nåde alene, talt Guds ord med sine feilbare menneskelige ord som tar feil.»

Dette er det allment aksepterte syn i dag. Det er det syn som blir forfektet i f.eks. det svenske bi-

skopmøtets bibelkommisjons betenkning «Bibelsyn og Bibelbruk» (1970). Denne kommisjons rapport sier helt klart at man neppe kan være intellektuelt ærlig og samtidig innta det standpunkt at hver enkelt liten detalj nødvendigvis må være historisk korrekt (s. 68). En del av de eksempler man anvender for å belyse hva man mener, kan faktisk klassifiseres som «små detaljer». Men dette prinsippet kan brukes til å tilintetgjøre hele den kristne tro.

Det er helt åpenbart at en del biskoper i kirken tror at også spørsmålet om Kristi virkelige, historiske, legemlige oppstandelse er en «liten detalj» som de kristne kan ha ulik mening om. Guds sanne folk derimot ville aldri betrakte dette som en mindre detalj. Er det et ord fra den Hellige Gud, bør vi lytte og tro. Det er et ord fra Gud, og derfor betrakter Guds folk det som ufeilbart.

I USA blir det ofte påstått at ordet «ufeilbarhet» ikke er blitt benyttet om Bibelen før i den senere tid. Dette blir sagt for å så tvil om Skriftens ufeilbarhet. Det er å antyde at denne lære skulle være en ganske ny oppfinnelse. Det er sant at det først relativt sent er blitt sagt på engelsk at Bibelen er «ufeilbar». Men det er også sant at samme ord i betydningen «uten feil» er et forholdsvis nytt engelsk ord.

Selv om ordet er nytt blant engelsk-språklige lutheranere, er den sannhet som ordet uttrykker på ingen måte en relativt ny oppdagelse. Den ortodokse lutherdommen har helt fra begynnelsen av lært Bibelens ufeilbarhet.

Luther trodde på den på samme måte som han trodde på verbalinspirasjonen. Og det gjorde han nettopp fordi han trodde på verbalinspirasjonen.

Det finnes tre sitater av Luther som trekkes fram til stadighet for å vise at han ikke trodde på Bibelens ufeilbarhet. Disse er velkjente for alle forskere som er opptatt av dette spørsmålet nettopp fordi de siteres så ofte. Og når de siteres så ofte, er det i virkeligheten fordi de er de eneste som kan siteres når man søker å bevise at dette var Luthers oppfatning.

Det første og oftest siterte sted er Luthers uttrykk i forordet til Jakobs brev «was Christum treibet», det som driver (leder hen mot) Kristus. Men dette sted har aldeles ikke noe å gjøre med Skriftens ufeilbarhet, men om Jakobs brev hører med til den ufeilbare og verbalinspirerte Bibel.

Det andre er hans uttalelse: «Om mine fiender stiller Skriften opp mot Kristus, så skal jeg stille Kristus opp mot Skriften.» En slik uttalelse hører til en rekke teser som Luther stilte sammen med tanke på en doktoreksamen ved universitetet i Wittenberg. Sammenhengen er derfor svært begrenset. I kommentarene til Galaterbrevet kommer han imidlertid med en liknende uttalelse, som ikke så ofte blir sitert, fordi det der ikke dreier seg om en konflikt mellom Kristus og Skriften, men mellom den pavelige tolkning og bruk av visse bibelsteder som Kristus hadde brukt, og den rette bruken av dem. Her kalte Luther Kristus for «Skriftens opphav». Et nøye studium av alle tesene viser klart at det var hva Luther ville si også her. Uttalelsen blir derfor brukt uriktig og ukritisk av dem som vil påstå at Luther ikke trodde på Skriftens ufeilbarhet. Det virker som om de som bruker dette sitatet ikke har lest så mye av Luther, men bare har skrevet av uttalelsen fra andre som heller ikke har lest Luther inngående.

Det tredje sitatet finnes i Luthers kommentar til Sakarja. Han taler her om en liten «feil» av Matteus som anfører et sted fra Sakarja og tilskriver Jeremia dette. Det er ikke lett å forklare denne uttalelse, men vi taler i blant om «motsigelser» i Bibelen når vi mener «øyensynlige motsigelser».

Mot disse tre uttalelser av Luther kan vi imidlertid nevne en mengde steder fra hans skrifter, der han sier at Bibelen ikke gjør noen feil. Disse er ikke på langt nær så kjente som de tre ovennevnte, fordi de ikke blir trukket fram slik til stadighet.

I en av sine prekener over Johannes-evangeliet sier Luther at Guds ord skal tros mot alle fornuftens argumenter, fordi «de ikke er menneskeord, som kan lyge og ta feil, men de er Guds ord, Hans som er den evige sannheten» (Luther's Works (LW) 23,95).

I sin kommentar til Salme 112 skriver han: «Skriften kan ikke lyge» (LW 13,393). I mars 1521 skrev han «Forsvar og forklaring til alle artiklene», hvor han forsvarer den lære han hadde offentliggjort. I dette arbeidet hevder han at hans lære er i overensstemmelse med Skriften. Derfor, resonnerer han, må den være riktig, for «Skriften kan aldri ta feil. ... Hvis vi ikke er villige til å gå med på det, hva er da Skriften verd?» (LW 32,11).

Liknende uttalelser fra hans skrifter kan anføres i det uendelige. I sin Chronik f.eks. lærer han at Skriftens kronologi er riktig, selv om den ikke stemmer overens med de verdslige historikerens.

Også De Lutherske bekjennelsesskrifter lærer Skriftens ufeilbarhet. Den store katekisme sier om avslutningen til budene: «For disse ord må stå fast og attestere seg som sanne. Gud kan nemlig ikke lyge

eller bedra.» (Den store katekisme, 1. bud). I avsnittet om dåpen står det: «Jeg og min neste, kort sagt alle mennesker, kan ta feil og bedra, men Guds ord kan det ikke.» I behandlingen av Herrens nattverd finner vi ordene: «Så tro dog Skriften, den skal ikke lyge for deg», og i Konkordieformelen: «For som Kristi munn taler og sier, slik er det, for Han kan ikke lyge eller bedra.» – I denne sammenheng er det interessant å legge merke til hvordan Guds ord og Skriftens ord sidestilles.

Det er tydelig at Luther og de lutherske bekjennelsesskriftene betrakter ufeilbarheten som en nødvendig følge av verbalinspirasjonen. Hvis Gud har sagt noe, må det være sant, og Gud har virkelig sagt.

Moderne teologer og ufeilbarheten.

Denne barnlige tro på alt i Bibelen er ikke like særmerkt for alle teologer i våre dager. De mest radikale blant de moderne teologer forneker selvfølgelig alle Skriftens viktige lærdommer. Rudolf Bultmann og hans tilhengere, som påstår at de bevarer det som er verdifullt i Bibelen, forneker t.o.m. slike grunnleggende lærdommer som jomfrufødselen, den stedfortredende forsoning og eksistensen av helvete. Slike mennesker kan ikke betraktes som kristne selv om de for verden er kjent som kristne teologer. Sørgelig nok betrakter de seg ofte selv som representanter for alt det beste i kristendommen. Slike mennesker behøver vi ikke å befatte oss med her. De har ingenting å gi Guds folk. Var det ikke for den skade de volder kirken, kunne vi helt og holdent ignorere dem.

De mindre radikale, iallfall innenfor den luther-

ske kirken, holder fremdeles fast ved jomfrufødselen og oppstandelsen og de grunnleggende læresetninger om lov og evangelium. Men de tror at kristenheten må forkorte frontlinjene og ikke lenger slåss om slike ting som de seks skapelsesdagene, Adams og Evas historisitet og Moses' forfatterskap til de fem Mosebøkene. Som de radikale tror de at Bibelens ufeilbarhet er blitt en festning som det er umulig å forsvare, og at det heller ikke er nødvendig å prøve å forsvare den. På en måte er disse mennesker en enda større fare for kirken enn de som åpent forkaster det sentrale i evangeliet.

De vil allikevel forsvare det de anser for å være viktig, selv om det kan være store meningskilnader mellom dem mht. hva som stadig bør forsvares.

I sine anstrengelser for å gjøre dette, har de funnet på en hel mengde nye definisjoner. Med dem håper de å forsvare Bibelens ære midt i den moderne vantro. Men også disse nye definisjoner er når alt kommer til alt bare fåreklær som fører mange av Guds folk på villspor.

Slik har man f.eks. laget en ny definisjon på begrepet «sannhet». Sannheten, sier man, er ikke proposisjonell, dvs. kan ikke uttrykkes i logiske påstander eller meninger. Vi får vite at vi ikke lenger – i det minste på teologiens område – skal tale om sanne eller falske påstander, fremfor alt ikke om sanne eller falske lærdommer.

«Sannheten» er personlig ifølge dem som taler på denne måten, dvs. den er noe som utmerker personer. Og i den mening kan vi si at Bibelen er sann, for den er skrevet av ærlige og sanne mennesker.

Dette hevder de er definisjonen av sannhet i Bibe-

len. Særlig ett argument blir brukt for å fastslå dette. Man hører ofte amerikanske teologer påstå at Jesus aldri sa: «Jeg sier dere sannheten», men Han sa: «Jeg er sannheten». Når de påstår slikt, røper de bare sin ukyndighet i Skriften. Jesus sa f.eks.: «Dersom dere blir i mitt ord, da er dere i sannhet mine disipler, og dere skal kjenne sannheten. ...» (Joh 8,31-32). Disse ord viser at sannheten er å finne i det Jesus sa, i de verbale påstander Han uttalte og som tilkjennega sannheten for disiplene.

Men vi behøver ikke her nøye oss med de steder som bare indirekte lærer at Jesus holdt det for sant som Han sa. Til jødene ytret han: «Jeg sier sannhet», og Han spurte dem: «Men sier jeg sannhet, hvorfor tror dere meg da ikke?» (Joh 8,45-46). Tidligere hadde han beskrevet seg selv for dem som «et menneske som har sagt dere sannheten» (Joh 8,40). Det burde være klart at et menneske som påstår at Jesus ikke sa: «Jeg sier dere sannheten», men bare «Jeg er sannheten», ikke er tro mot Skriftens klare ord.

Vi behøver ikke her komme innpå det argument at Jesus ikke kunne ha talt slik siden han var jøde, og at Johannes-evangeliet røper innflytelse fra den greske forståelse av sannheten. Det argumentet forutsetter Skriftens feilbarhet.

Et konkret bilde kan hjelpe oss til å klargjøre hva disse teologer mener når de sier at sannheten er personlig og ikke proposisjonell, dvs. uttrykt i verbale påstander. Jeg har en slektning som er lærer ved Concordia Seminary i St. Louis, Missouri, som er Missourisynodens presteseminar. For en del år siden, straks før han kom til Concordia Seminary for å undervise, hadde vi en lang samtale hvor vi diskuterte

teologi. I samtalens løp sa han noe som fikk meg til å lure på om han trodde at Moses hadde skrevet de fem første bøkene i Bibelen. Jeg spurte ham derfor: «Tror du ikke at Moses er forfatter av de fem Mo-sebøkene?», og han svarte: «Det tror ikke noen nå lenger.» Da jeg fortalte at jeg trodde det, sa han at ingen vitenskapsmann tror det i våre dager.

Litt lengre ut i samtalen hørtes det ut som han tvilte på de messianske profetienes virkelighet, og igjen spurte jeg om han trodde at Herren Jesu an-komst var forutsagt i Det gamle testamentet. Hans oppfatning var at det aldeles ikke finnes noen mes-sianske profetier. Ifølge ham visste de troende i GT ingenting om Kristus. Han mente imidlertid at vi har rett til å lese inn messianske tanker i GT og å si til mennesker at Hans komme var forutsagt.

Mot slutten av vår diskusjon spurte jeg hva han mente om Jesu ord til jødene: «For hadde dere trodd Moses, da hadde dere trodd meg, for det er om meg han har skrevet» (Joh 5,46). Jeg gjorde ham da opp-merksom på at det som han hadde fornektet, både Moses' forfatterskap og de gammentestamentlige profetienes messianske natur, her ble hevdet av Jesus selv. Hans svar på dette var: «Jesus var et menneske. Han kunne ta feil.»

Men til tross for at han hadde sagt dette, holdt han enda fast ved at Jesus hadde talt sannhet. Jeg sa da til ham at dersom hans forståelse var riktig, hadde Jesus aldeles ikke talt sant, men han svarte: «Vi har en annen definisjon på sannheten enn du har.» Han forklarte at Jesus var et barn av sin tid, og som de frommeste jøder i tiden trodde også han på mes-sianismen. Jesus trodde også at det var Moses som

hadde skrevet de fem Mosebøkene, så når han uttalte ovennevnte ord, ga han bare uttrykk for sitt hjertes ærlige overbevisning, og derfor talte han sant.

Den definisjon på sannhet som her forfektes, er et godt eksempel på hva som menes når det sies at den ikke er proposisjonell, men personlig. En person kan komme med en uttalelse som ikke stemmer overens med fakta, men hvis denne uttalelse svarer til hans innerste overbevisning, er personen sannferdig. Hvis en person ikke tror på jomfrufødselen, men forneker denne, er dette sannhet for ham.

På den annen side, hvis en person oppriktig tror på jomfrufødselen og lærer denne, er han også i overensstemmelse med sannheten. I den kristne kirke bør begge i kjærlighet ha respekt for hverandres synspunkter.

Denne nye definisjon på sannhet er et av den ekumeniske bevegelses bolverk og et påfunn av løgnens far.

Det er tydelig at når slike teologer taler om Bibelens sannferdighet, mener de ikke at den forteller tin gom virkelig skjedde. Det er også tydelig hvorfor det er mulig for ovennevnte biskopmøtes bibelkommisjon å tale om Bibelens troverdighet og samtidig holdt på at mye i den er «sikkert uhistorisk» (Bibelsyn og bibelbruk s. 68).

Den moderne teologi har også kommet med en ny definisjon på ufeilbarhet. Man er villig til å nytte dette ordet om Bibelen, når det bare blir «rett definert». En feil blir definert som «en villet feilaktighet i den hensikt å bedra.» Men de fleste feil i Bibelen var ikke slike. De hellige forfatterne var uvitende om mye av det vi vet i dag, og de skrev hva de opprik-

tig trodde var sant. Sammenhengen mellom denne definisjonen på ufeilbarhet og den nye definisjon på sannhet er tydelig.

Mange av feilene kan ha vært villet. Men om det var så, var hensikten ikke å bedra folk, men å forherlige Gud eller forklare en aller annen dypere sannhet. Derfor skal ikke disse «feil» kalles «feil», og i denne mening er Bibelen ufeilbar.

Kanskje er det på sin plass å ta med et eksempel for å klargjøre hvordan en feil kan tas med i skildringen for å forherlige Gud. Et utmerket eksempel finnes i beretningen om utgangen av Egypt.

Ifølge mange moderne teologer var denne en svært ordinær hendelse uten noen mirakuløse tildragelser. Man antar at et slikt syn må være riktig av den enkle grunn at man betrakter underet som umulig.

Hva som faktisk hendte er imidlertid ikke helt klart. Men det må finnes en kjerne av historisk sannhet i den bibelske fortellingen. Det er svært sannsynlig at Egypten ble rammet av en mengde naturkatastrofer, at vannet i Nilen ble forurenset ved erosjon, rød jord eller en giftig organisme. Hjem søkelser av fluer og gresshopper kan svært gjerne ha vært vanlig. I denne kritiske situasjonen ledet Moses Israels barn ut av landet. Han var en lærd mann, som kjente godt Egypts geografi. Han kjente til en vei som gikk gjennom Det røde havs sumpmarker, og kunne slik føre israelittene i sikkerhet over til den andre siden. Vannet delte seg ikke mirakuløst på midten, og heller ikke vendte vannmassene tilbake for å drukne den egyptiske hæren, men sannsynligvis ble den egyptiske hærføreren forvirret og drev hæren ut i kvikksand og mistet slik de fleste av sine menn og vogner.

Men Gud er historiens Gud og styrer menneskenes vei. Dette gjelder også utgangen av Egypten, og selv om det ikke var noe overnaturlig med i den faktiske hendelse, visste allikevel profetene, som hadde en dyp innsikt i disse ting, at Gud hadde sin hånd med ved denne utgangen. For så å gjøre dette klart for vanlige folk, la de til mirakuløse drag i beretningen. Som den nå fremstilles, skildrer den Guds interesse og omsorg for sitt folk. Den virkelige årsakssammenheng i historien, som ville ha vært skjult hvis beretningen ble fortalt nøyaktig som det skjedde, bringes nå fram ved denne profetiske rekonstruksjon av historien. Bare på denne måten blir det virkelig Heilsgeschichte (frelsheshistorie). Det er for å forherlige Gud det legges uhistoriske detaljer til, og i en høyere sannhets interesse enn den historiske eksakthetens.

Det er også blitt sagt at antallet på israelitter som forlot landet må være svært overdrevet. Bibelen taler om 600.000 mann, noe som betyr at det faktisk gjaldt minst to millioner personer (kvinner og barn). Det virkelige antall skal ifølge moderne teologer sannsynligvis ha vært nærmere 6000, siden Sinaihalvøya bare kan livnære et begrenset antall mennesker. Det er tydelig at denne slags argumentering forutsetter at underet med mannaen ikke kan ha funnet sted. Når moderne teologer taler slik, legger de for dagen samme slags vantro som den Moses gjorde seg skyldig i da Gud lovte å sende Israel nok kjøtt for en hel måned. Moses sa den gangen at det var umulig å få tak i så mye kjøtt, og at om hele Israels buskap ble slaktet og all fisken i havet ble fanget, ville det ikke være nok til å gi folket kjøtt i en hel måned (4

Mos 11,21f). Det kan her være på sin plass å påpeke at mennesker ikke kommer til slike slutninger fordi de er moderne og vitenskapelige, men utelukkende fordi de ikke tror. Og når mennesker har tildekket denne vantro ved å si at antallet 600.000 og underet med mannaen ikke kan være historisk sant, skjuler de sin vantro i fåreklær ved å si at profetenes rekonstruksjon ble gjort for å forherlige Gud og i en «teologisk sannhets interesse.»

Det er den samme måte å se tingene på som gjør at mennesker kan si at de tror på jomfrufødselens teologiske sannhet, men allikevel fornekte at et biologisk under skjedde, og på samme måte påstå at de lærer Kristi oppstandelse, samtidig med at de fornekte at denne oppstandelse var legemlig.

Den vanlige mening blant teologene i dag er at Bibelens ufeilbarhet som den vanligvis blir forstått, er en festning som er «umulig å forsvare». Man får ofte høre at man bare kan hevde at Bibelen virkelig er ufeilbar dersom man gir avkalle på den intellektuelle ærligheten. Men vi skulle bare spørre dem hvor intellektuelt ærlig det er å anvende den gamle terminologien og tømme den for alt innhold. Hvorfor sier de ikke fra til dem som betaler deres lønn, hva de egentlig lærer?

Wisconsin-synoden og Bibelens ufeilbarhet

Over dørene til biblioteket i Wisconsin Lutheran Seminary står det: «Ditt Ord er sannhet.» Disse ordene blir tatt svært alvorlig, og derfor holder synodens prester, lærere og professorer samstemmig fast ved Bibelens ufeilbarhet i alt hva den sier. Vi kan selv-

sagt ikke gå god for hver eneste prests eller professors tro og ærlighet, men vi kan si at hva angår munnens bekjennelse, finnes det ingen som fornekte denne lære. Vi mener at dette er en nødvendig forutsetning for vårt kirkefelleskap i Synoden.

Vi vet godt at Bibelen ikke er noen lærebok i naturvitenskap. Det behøver ikke noen fortelle oss. Men til tross for dette tror vi at når den taler om slikt som kan rubriseres under naturvitenskap, taler den også da uten feil. Vi venter ikke at Bibelen skal tale i moderne, naturvitenskaplige termer. Den nytter det gjengse og dagligdagse språk. Heller ikke en moderne naturvitenskapsmann sier når han våkner om morgenen: «Jeg ser at jorden enda en gang har rotert tilstrekkelig mye til at vi nok en gang kan få se solen i øst.» Som alle andre dødelige sier han at solen går opp og ned.

Om «vitenskapen» derfor sier at verden ble til under en periode av milliontalls år der Bibelen sier seks dager, hevder vi helt enkelt at vitenskapen tar feil. Mange teologer som vil være konservative, har forsøkt å finne en måte å få bibelen og naturvitenskapen til å stemme overens ved å si at dagene kan være lange tidsavsnitt. Men om vi følger det prinsipp at Bibelen skal tolke seg selv, er denne måte å gå frem på helt umulig. Den sammenheng ordet «dag» står i i 1 Mos 1 tillater oss ikke denne mening, selv om sammenhengen i 1 Mos' annet kapittel viser at «dag» nok kan være en ganske ubestemt tidsperiode.

Hvis på den annen side noen sier at de to første kapitler i 1 Mos må leses som poesi, spør vi igjen hvor i sammenhengen dette antydes. Og er det tillatt å gjøre det her uten at sammenhengen berettiger til

det, må vi ikke da kunne tillate andre «kristne» å si at oppstandelsen er poesi, og om ikke akkurat den, så iallfall jomfrufødselen?

Gud har gitt os beretningen om de seks dagene, og vi ser i dem et mektig bolverk mot evolusjonen for det kristne lekfolk. Hele evolusjonismen er meget nedbrytende for den kristne troen, for der hvor den hevdes konsekvent, forstyrrer den Bibelens lære om døden og dermed om den stedfortredende forsoning. Vi skal ikke gi opp et viktig våpen mot evolusjonismen ved å forlenge dagene. Den moderne vantroen er altfor farlig til at vi kan bekjempe den med den ene hånden bakkbundet.

Ifølge det vi lærer er Bibelen sann på alle områder der den uttaler seg, enten det gjelder geografi, historie, zoologi eller kronologi. Vi vet godt at mye av dette ikke egentlig berører det innerste i vår tro. Vi taler om grunnleggende og ikke-grunnleggende lærdommer. Men vi er ikke av den grunn villige til å gi opp noen lære i Bibelen, hvor ubetydelig den måtte synes, for har Gud sagt det slik, kan det ikke være så betydningsløst. Kan vi ikke forstå hvorfor det behaget Ham å la det komme med i sitt Ord, vil vi allikevel ikke tvile på Hans visdom. Herren Jesus sa en gang: «Når jeg har sagt dere de jordiske ting, og dere ikke tror, hvordan skal dere da tro om jeg sier dere de himmelske?» (Joh 3,12).

Underberetningenes ufeilbarhet

Wisiconsin-synoden betoner særskilt underberetningenes historiske faktum og ufeilbarhet, fordi den vet at så mange av underne fornektes i dag. Fornektelsen

skjer også i kretser der man stadig betrakter seg som konservative lutheranere. I mai 1962 var jeg sammen med Missouri-synodens og Concordia-seminarets (St. Louis) fremste ledere. Vi snakket sammen om mine anklager mot Martin Scharlemann, en av professorene ved Concordia-seminaret, som hadde sagt at vi ikke lenger kan hevde Bibelens ufeilbarhet. Dekanus Repp ved Concordia-seminaret spurte meg da om jeg trodde at slangen virkelig talte i Edens hage. Da jeg svarte bekreftende på dette, sa han: «Det er den slags fundamentalisme vi må få bort fra Missouri-synoden. Slinger kan ikke snakke.» Jeg svarte da: «Det vet jeg også. Men denne gjorde det.» I motsetning til dekanus Repp og våre dagers Missouri-synode, sa en gang Dr. Franz Pieper, kanskje den største teolog som Missouri-synoden har hatt, at om noe medlem av Missouri-synoden noen gang skulle fornekte at Bileams esel talte, måtte han bli gjenstand for disiplinære forholdsregler.

Vi betrakter ikke underne som noe hinder for troen, som så mange lutheranere i dag gjør. For mange år siden sa en lekmann innen Missouri-synoden – han var også forstander for søndagsskolen i sin menighet: «Vi har altfor få utdannede folk og akademikere i vår forsamling.»

Det var hans mening at vi gjorde det vanskelig for disse mennesker å akseptere Bibelen når vi hevdet at underne virkelig hadde skjedd. Og han spurte: «Hvis vi kunne gjøre det lettere for disse mennesker å ta imot Herren Jesus som sin frelser ved å ta bort underne fra Bibelen, burde vi da ikke gjøre det?»

Det er mye å si om dette. For det første er det ikke Bibelen som trenger å forandres eller jenkes på for å

få den i samsvar med menneskers tanker. Det er tvert imot menneskenes fornuft som må forandres så den stemmer overens med Bibelen. Skriften sier at det som hører Guds Ånd til, er dårskap for det naturlige menneske (1 Kor 2,14). Når et uomvendt menneske sier at han ikke kan godta underne, da de er dårskap, sier han bare hva vi kan vente av ham. Hans opposisjon mot Skriftens lære gjør ham til et levende bevis på Skriftens sannhet, for han reagerer nøyaktig slik som Bibelen for to tusen år siden forutsa at han ville gjøre.

For det andre betrakter ikke Bibelen underne som noe hinder for troen, men som et hjelpemiddel som skaper tro. Den fremstiller dem som en del av Ordet som Den Hellige Ånd virker gjennom. I det siste kapittel hos Markus leser vi at disiplene stadfestet Ordet ved å gjøre undergjerninger, og Johannes skrev sitt evangelium og oppteget Jesu undergjerninger for at mennesker skulle komme til troen. Han forteller selv at dette var hans hensikt: «Enda mange tegn og under gjorde Jesus som ikke er skrevet opp i denne bok... Men disse er oppskrevet for at dere skal tro at Jesus er Messias, Guds Sønn, og for at dere ved troen skal ha liv i Hans navn» (Joh 20,30-31). Johannes ventet helt tydelig at underne skulle være med å skape tro, og ved et tilfelle uttrykker han sin forbauselse over at menneskene forkaster dette bevis. Han skrev om jødene: «Men enda Han hadde gjort så mange tegn for dem, trodde de ikke på Ham» (Joh 12,37).

Jesus selv lærte at underne burde ha denne virkning. Da jødene avviste hans kall, sa han til dem: «Tro gjerningene om dere ikke tror meg» (Joh 10,38). Og tidligere hadde han sagt til dem: «De gjerninger

som jeg gjør i min fars navn, de vitner om meg» (Joh 10,25, jfr. også 5,36).

Også Johannes lærer at underne hadde en slik virkning. Etter underet i Kana skriver han: «Dette sitt første tegn gjorde Jesus i Kana i Galilea og åpenbarte sin herlighet, og Hans disipler trodde på ham» (Joh 2,11).

Nikodemus så også tegnene i samme lys og så til Jesus: «Rabbi, vi vet at du er en lærer kommet fra Gud, for ingen kan gjøre disse tegn som du gjør, uten at Gud er med ham» (Joh 3,2).

Da Moses fremholdt at folket ikke ville tro ham om han kom med den påstand at han var sendt til dem av Gud, ga Herren ham å gjøre et under. Så Bibelen forbinder tydelig og klart folkets tro med disse under, for vi leser at Moses og Aron fremførte budskapet og gjorde under for folkets øyne, og «da trodde folket» (2 Mos 4,30-31). Slik betraktes også ved andre tilfeller i Bibelen troen som et resultat av underet (jfr. 1 Sam 17,24), selv om vi må være nøye med å la underne være nær forbundet med Guds ord og ikke opphøye dem over Ordet. Den slutningen må vi dra av Abrahams ord til den rike mannen i helvete. Hvis ikke mennesker vil tro Moses og profetene, vil de heller ikke tro om noen oppstår fra de døde (Luk 16,31). Underne er virkelig en del av Ordet og skal ikke ses adskilt fra Den Hellige Ånds makt til å omvende, Han som også bruker underne som et middel til å røre ved menneskehjertet.

Fornektelsen av underberetningenes historiske sannhet legger imidlertid ikke bare en hindring i veien for Den Hellige Ånd. Den er også et angrep på Kristus selv.

Vi holder fast ved undernes historiske faktum fordi vi mener at det å oppgi troen på underne er det samme som å gi opp Kristus og alle de viktigste sidene i Hans gjerning for oss. For Kristus selv er et under, det største av dem alle.

Allerede Jesaja forutsa at Hans navn skulle være «under». Verken det tyske «wunderbar» eller det engelske «wonderful» gjør egentlig helt fyldest for den hebraiske grunnteksten, hvor ordet er et substantiv og korrekt gjengis med «under» (Jes 9,6).

I Kristus er både Gud og menneske forenet i en person og på en slik måte at verken Hans guddom eller Hans menneskelighet forstyrres. Dette innebærer at en og samme person er både allmektig og svak, endelig og uendelig. I Ham har Gud kjøtt og blod, og i Ham er mennesket allmektig. Mennesket kan ikke forestille seg eller fatte hvordan det kan være sli. Dette er sannelig et mye større under enn å gå på vannet eller å oppvekke døde.

Det aller innerste i Hans frelsesverk er et under fra begynnelsen til slutt. Det er ikke bare Hans unnfangelse ved Den Hellige Ånd og fødselen av jomfru Maria som må fornektes hvis man oppgir underne. Hvis vi betrakter Jesu død rett, slik det blir fortalt i Skriften, må vi si at da Jesus døde på korset, døde Gud. De lutherske bekjennessskriftene sier at hvis vi ikke kan tro at Gud døde, blir Jesu død virkelig forgjeves.

For et menneskes død ville aldri kunne frelse menneskeslekten. Det var livets fyrste som ble drept (Apg 3,15). Det var Guds eget blod som løskjøpte menigheten (Apg 20,28). Da jeg var gutt pleide jeg å under meg over den tyske salmen: «O, grosse Not!

Gott selbst ist tot.» (O, sorg og nød! Si, Gud er død!) Denne vanskelighet er blitt fjernet for oss når det nå heter i vår salmebok: «O, sorrow dread, God's Son is dead.» (O, sorg og nød! Guds sønn er død!) Man kan lure på om påstanden ble gjort mindre uttrykksfull for at den skulle bli mindre mirakuløs, at altså salmebokkomiteen trodde det slik skulle bli lettere å tro.

Hans oppstandelse er et under som vi ikke kan oppgi uten helt og holdent å miste den kristne tro. Vi skal her også legge merke til at den virkelige oppstandelse var en legemlig, en mirakuløs oppstandelse. En oppstandelse som bare er åndelig, er lettere for mennesker å tro, men det er egentlig ikke oppstandelse, men bare en uttalelse som blir brukt som fåreklær for å hindre Guds folk fra å få vite at de prester som preker for dem ikke er troende.

Hans himmelfart er også et under, og alt forvirrende prat om et univers i tre høyder kan ikke forstyrre dens karakter av under. Den er ingen myte som behøver å avmytologiseres. Sammen med alle Jesu gjerninger hører den til det budskap om hvilket Peter sa: «For ikke var det kløktig uttenkte eventyr vi fulgte da vi kunngjorde for dere vår Herre Jesu makt og gjenkomst, men vi hadde vært øyenvitner til hans storhet» (2 Pet 1,16).

De tilsynelatende motsigelser i Bibelen

Det er imidlertid ikke oppstandelsen og jomfrufødselen som må ta imot det første støt fra vantrens angrep. Djevelen er ikke dum. Han vet godt at Guds folk ville reagere voldsomt om et åpent angrep ble gjort mot dette kristendommens ankerfeste. Og

derfor retter han listig sine glødende piler mot noen utposter i periferien, som Guds folk ser som mindre betydningsfulle og derfor kan oppgi. Dessverre finner djevelen altfor ofte troende kristne som til å begynne med slett ikke hadde til hensikt å oppgi oppstandelsen, men som faktisk slutter seg til hans stridskrefter i angrepet på «de ikke-grunnleggende» deler av Bibelen.

For å gjøre Guds folks tro på Skriftens ufeilbarhet svak, viser den moderne ikke-bibeltro forskningen til såkalte motsigelser i Bibelen. I begynnelsen rettes angrepet mot detaljer som ved første øyekast synes å være av liten betydning.

Før vi diskuterer disse motsigelser, gjør vi imidlertid rett i å minne oss selv om at verbalinspirasjonen og ufeilbarheten ikke betyr at Bibelen nevner hver liten detalj som det kunne vært mulig å ta med i skildringen av en viss hendelse. Skildringen nevner ikke hver person som var til stede eller redegjør for hvert ord som ble sagt. Skildringen kan faktisk utelate mer enn den tar med. Den Hellige Ånd vet hva som er betydningsfullt for oss å vite. Men når vi taler om Bibelens ufeilbarhet, mener vi at hver detalj som den gjengir, er korrekt gjengitt og uten feil.

Vi skal også huske den klassiske definisjon på en motsigelse. En motsigelse foreligger når samme sak samtidig både inntraff og ikke inntraff for samme person fra samme synsvinkel. En ulikhet er ingen motsigelse, og en evangelist kan svært gjerne ha tatt med detaljer som en annen ikke nevner.

I mai 1959 forsøkte professor Martin Scharlemann ved Concordia seminaret i St. Louis å overbevise et prestemøte i Missouri-synoden om at Bibelen

ikke var ufeilbar, ved å hevde at Matteus tok feil da han henførte profetien om at Jesus skulle bli forrådt for 30 sølvpengetil profeten Jeremia. Profetien står hos profeten Sakarja.

Men å påstå at dette er en selvmotsigelse er helt åpenbart uriktig. Å si at Jeremia profeterte om dette er ikke det samme som å hevde at Sakarja ikke gjorde det. Å fortelle at noe ble sagt, er ikke nødvendigvis det samme som å si at det ble skrevet. Og enda en gang må vi huske at den verbalt inspirerte og ufeilbare bibelberetningen ikke tar med hvert eneste ord som ble sagt, og hver detalj som inntraff. Vi vet også at profetene ofte siterte hverandres ord. Man kan bare sammenligne Jes 2,2-4 med Mika 4,1-3 for å se at det er slik. De fleste mennesker forbinder denne profeti med Jesaja, og om noen i visse kretser skulle si: «Mika sa at mennene skulle smi sine sverd til plogjern», ville kanskje en av hans tilhørere si: «Han tar feil, den profetien står hos Jesaja.»

Derfor er det fullt mulig at denne profeti om de tretti sølvpengetil som står opptegnet hos Sakarja er blitt uttalt av Jeremia og korrekt bevart ved muntlig tradisjon. Matteus kan ha visst at denne profeti var blitt uttalt av Jeremia og den Hellige Ånd drev ham til å sitere den på denne måten. Profetien slik vi har den hos Sakarja sier intet om kjøpet av pottemakeråkeren, som herren hadde befalt skulle kjøpes. Kanskje var det denne mer fullstendige versjon av profetien som forklarte tydeligere om følgen av å kaste pengene til pottemakeren, Den Hellige Ånd hadde i tankene da Han drev Matteus til å skrive «Jeremia» i stedet for «Sakarja». Selv om det kanskje ikke er noen forbindelse, er det av en viss interesse

å legge merke til at Jeremia taler om en åker som han kjøpte på Herrens befaling (Jer 32,6-12). Om vi kanskje ikke kan løse dette problem tilfredsstillende, burde det allikevel være klart at intet menneske kan si at Matteus tok feil. Anklager noen ham for det, kan vi jo bare spørre: «Hvordan vet du at Jeremia ikke har sagt det?»

En del av de såkalte motsigelsene er ren oppdiktning fra kritikernes side. Det andre eksemplet som Martin Scharlemann benyttet, var en feil som han påsto fantes i skildringen av himmelfarten. Han sa at Matteus forlegger den til Galilea, mens Lukas sier at Jesus for opp til Himmelen fra Oljeberget i Judea. Scharlemann mener at de ikke begge kan ha rett.

Men selv en flyktig gjennomlesing av siste kapittel hos Matteus bør gjøre det klart for enhver at denne vanskelighet er oppdiktet. Skjønt Matteus sier at Jesus bega seg til Galilea, sier han ikke at Jesus for opp til Himmelen derfra. Han nevner i det hele tatt ikke himmelfarten. Det er tydelig hvem som har tatt feil her.

Slik gjentar moderne teologer gang på gang også den løgn at evangelistene ikke var enige i spørsmålet om jomfrufødselen, og de sier ofte at når de kunne ha ulik oppfatning i dette, kan også moderne kristne ha det. Grunnlaget for dette resonnement finner man i at Matteus og Lukas forteller at Jesus ble født av en jomfru, mens Johannes og Markus intet sier om dette. Moderne teologer tolker dette vanligvis slik at Markus og Johannes ikke visste noe om jomfrufødselen eller til og med benektet den. Men disse to nevner jo slett ikke Jesu fødsel! Hvis kritikerne var ærlige, ville de innse at deres resonnement innebærer

at Jesus slett ikke var født, for i begge evangeliene trer Han allerede fra begynnelsen fram som voksen mann. Den såkalte motsetningen er her igjen en fri fantasi av kritikerne.

Dette betyr ikke at vi kan løse hvert problem og besvare hvert spørsmål som stilles. Men med Guds hjelp har vi lært oss at om vi ikke kan finne ut at visse tilsynelatende motsigelser, tilskriver vi dette vår egen uvitenhet. Vi klandrer ikke Bibelen. Og det er det standpunkt vi venter at alle kristne skal innta.

Vi trenger ofte minne oss selv om at mange såkalte feil i Bibelen forsvant da menneskenes kunnskap om fortiden ble større. Da den amerikanske forskeren Thiele ville skrive en doktoravhandling ved universitetet i Chicago om Kongebøkens kronologi, ble han frarådet av en av lederne for fakultetet som fremholdt at sifferopplysningene i bøkene var så rotete og forvrengte av unøyaktig avskrivere at man aldri kunne få dem til å stemme. Men med bare noen få enkle premisser løste Thiele nesten hvert eneste problem. Da avhandlingen ble utgitt i bokform, skrev nevnte fakultetsleder forordet og bekjente at han alltid hadde trodd at tallopplysningene ikke kunne være riktige.. Nå var han imidlertid overbevist om at de ikke bare hadde vært riktige da de første gang ble skrevet, men at de også var blitt skrevet med en helt utrolig presisjon. Og det også på den tid da menneskene hadde glemt hvordan man skulle få talloppgavene til å stemme med hverandre.

På samme måte sa folk før at Bibelen har feil når den påstår at hetittene var et mektig folk. Men etter at arkeologene har gravd fram hetittenes gamle hovedstad, vil ingen forsker komme på den tanke å

gjenta denne anklage. Man sa tidligere at Bibelen tok feil når den kalte Belsassar den siste konge i Babylon. Inntil for ganske kort tid siden var navnet Belsassar bare kjent i Bibelen. Men oppdagelsen av navnet på en leirtavle for mindre enn hundre år siden burde bevise hvor dumt det er å beskyldre Bibelen for feil bare fordi det ikke finnes utenombibelske profanhistoriske kilder.

Sir William Ramsay ga seg ut på en arkeologisk ekspedisjon til Lille-Asia med den fast overbevisning at Lukas måtte ha gjort mange feil. Men da han hadde avsluttet sine studier, skrev han at Lukas hadde vært en svært eksakt historiker. Da han hadde utforsket de steder Paulus besøkte, ble han overbevist om at det var forskerne som tok feil og at Lukas hadde rett.

De lærdeste forskerne sa tidligere at Moses ikke kunne ha skrevet de fem Mosebøkene siden skrivekunsten ikke var oppfunnet på hans tid. I dag har vi faktisk eksempler på skrivestil som er hundrer av år eldre enn Moses, og alfabetisk skrift som er samtidig med ham. Det er også verd å merke seg at en del av den eldste alfabetiske skrift man kjenner til, er blitt oppdaget på Sinaihalvøya, hvor Moses skrev de fem Mosebøkene.

Når vi ser hvor ofte de kritiske forskerne har tatt feil i den forgangne tid, burde vi lære oss til å vurdere forskningen rett. En doktorgrad gjør ikke et menneske allvitende, og det er merkelig at mennesker som avviser Bibelens autoritet ofte er svært snare til å akseptere menneskers autoritet. Det kirken trenger i dag ved sine presteskoler, er en bibeltro forskning.

Og fremfor alt, når vi ser hvordan den største av

alle «motsigelser» – den mellom Guds rettferdighet og hellighet på den ene siden og Guds barmhjertighet og nåde på den andre siden – er blitt løst for oss ved Kristi kors, kommer de andre tilsynelatende motsigelser i Bibelen ikke lenger til å volde oss så mye bekymring. Når vi ikke vet hvordan vi skal løse et problem ved hjelp av vår forskning – selv ikke den beste – legger vi ganske enkelt fingeren over våre lepper og tilber i stillhet Guds majestet og visdom, som vet alt og ikke lyger.

Sammendrag

Vi er helt på det rene med at den sentrale lære i lutherdommen og i kristendommen overhodet er rettferdiggjørelse ved troen alene, for Kristi skyld alene, av nåde alene, og vi legger vinn på å minne hverandre om at all vår preken og undervisningsvirksomhet må bevege seg omkring dette sentrale punkt. Men den bok som lærte oss å kjenne Kristus som vår Frelser, lærer oss også mye annet. Vi tror at Gud har talt til oss om dette andre fordi Han vet at det alt sammen har verdi. Dr. Luther sa en gang at om Gud talte til oss og ikke sa annet enn «la, la, la, la», burde vi allikevel lytte til det som det vidunderligste vi noensinne hadde hørt, nettopp fordi det var Gud som talte. Hvor mye ivrigere skulle vi ikke lytte når Han taler til oss med menneskelige ord om saker og ting i vår egen verden!

Siden vi tror at «hele Skriften er innblåst av Gud», holder vi fast på at alt Bibelen sier er sant. For mange mennesker kan dette synes å være en altfor streng innstilling. Men vi tillater ikke våre prester og lærere

å fornekte Moses' forfatterskap til de fem Mosebøkene. Selv om vi ikke hadde sett noen fare for den sentrale lære i en slik fornektelse, ville vi allikevel ha stått fast ved dette. Men nå er vi så mye mer innstilt på å ikke tolerere en slik fornektelse, da vi skjønner at det ikke bare er spørsmål om Moses' forfatterskap, men om Jesu autoritet, da Han jo har sagt at Moses skrev om Ham.

Derfor holder vi også fast ved en seks-dagers skapelse, siden det er dette Bibelen klart og tydelig sier. Vi holder fast ved den så mye mer som vi innser at en fornektelse åpner døren for evolusjonen, som representerer en av de største farer for den kristne tro.

Hver lære som undergraver Bibelens ufeilbarhet, berører til slutt det innerste i vår tro. Vi vet at Gud elsker oss fordi Bibelen sier det. Gud har talt til oss i denne bok, og derfor synger vi med våre barn:

Jesus elsker meg, jeg vet,
for min Bibel sier det.

Retttferdiggjørelsen

Det er med rette blitt hevdet at kirken står og faller med læren om retttferdiggjørelsen. Det er den sentrale lære i all sann kristendom og da også i lutherdommen. Men til tross for dette maktet ikke de ledende teologene ved det Lutherske Verdensforbunds (L.V.) møte i Helsingfors for en del år siden å bli enige om denne. Og man kan trygt si at de ikke kunne bli enige fordi deres tenkning ikke lenger blir styrt av en ordinspirert og ufeilbar Bibel.

Hva betyr «retttferdiggjøre»?

Skal en rett forstå denne læren, er det først og fremst nødvendig å definere ordet «retttferdiggjøre». Og definisjonen må gjøres ut fra sammenhengen ordet har i Bibelen, for bare da blir det en sann bibelsk definisjon. Er derfor vår definisjon av ordet «retttferdiggjøre» en sann bibelsk, kommer vi et godt stykke på vei mot å opprette en sann kristen og luthersk enhet i læreforståelsen mellom oss.

Det engelske ordet «justify» og det norske «retttferdiggjøre» er ikke de beste ordene vi kan få tak i når vi vil oversette den hebraiske grunnteksten. Det engelske er direkte utledet av ordet «justificare» som brukes i den latinske Vulgata, og det norske er igjen

en nøyaktig oversettelse av dette latinske uttrykket. Det er også å si om den norske oversettelsen at den er inkonsekvent m.h.t. oversettelsen.

Det hebraiske ord som nesten konsekvent blir brukt i GT når det er spørsmål om «rettferdiggjørelse», er hisdiq.

Dette hebraiske ordet blir i NT alltid oversatt med ordet dikαιο. Det latinske ordet justificare betyr nøyaktig oversatt «å gjøre rettferdig», en betoning som ikke finnes verken på gresk eller hebraisk.

Man fremholder ofte at mens den romerske kirke sier at Gud gjør oss rettferdige, hevder den lutherske at Han erklærer oss rettferdige. Denne motsetningen mellom de to kirkesamfunn må Bibelen selv få løse, for når alt kommer til alt er det bare selve sammenhengen ordet «rettferdiggjøre» står i som kan gi oss en definisjon vi kan kalle rett bibelsk.

Både det hebraiske hisdiq og det greske dikαιο er blitt oversatt med justify i den engelske Bibelen. Den norske Bibelen følger denne språkbruken bare i NT, og det greske ordet der blir oversatt med ordet «rettferdiggjøre». I GT derimot følger den norske Bibelen en annen språkbruk. Den oversetter ikke det hebraiske hisdiq med «rettferdiggjøre», men bruker i stedet en mengde ulike oversettelser for samme ord. I 5 Mos 25,1 er det oversatt med «dømme til å ha rett», i Ordsp 17,15 med «frikjenne» og i Jes 5,23 med «erklære uskyldig» eller «gi rett». Slik blir nok meningen lettere å forstå, men samtidig fordunkles forholdet mellom disse stedene og det nytestamentlige ordet.

Hvis det gammeltestamentlige ordet alle steder

var blitt oversatt med «rettferdiggjøre», som det skulle ha vært om oversettelsen var konsekvent, ville det vært lettere å bestemme hva «rettferdiggjørelse» egentlig betyr. Vi måtte da oversette f.eks. 5 Mos 25,1 slik: «Når det er trette mellom menn, og de trer frem for retten, og deres sak blir pådømt, så skal man rettferdiggjøre den uskyldige og felle den skyldige.» Den engelske Bibelen oversetter på denne måten, men det er lett å forstå hvorfor den norske Bibelen oversetter som den gjør, for sammenhengen viser helt klart at hisdiq ikke kan bety «gjøre rettferdig», men «erklære rettferdig». Eksempelvis gir den gamle svenske oversettelsen belegg for dette når den sier at straff skal komme over dem som «erklærer den skyldige uskyldig». Hvis samme oversettelse ble benyttet for dikaioå i NT, ville mye uklarhet unngås.

Vi sa tidligere at den norske Bibelen i NT i alminnelighet oversetter dikaioå med «rettferdiggjøre». Det finnes imidlertid et par bemerkelsesverdige unntak. I Rom 3,4 heter det i den engelske Bibelen at Gud skal bli «rettferdiggjort», justified. Hvis det engelske ordet hadde vært like entydig som det norske er, ville det sannelig lyde støtende for engelske ører. Likevel brukes samme ord her i den greske grunnteksten som den norske gjennomgående oversetter med «rettferdiggjøre». Det burde være åpenbart for alle at vi ikke kan gjøre Gud rettferdig når Han taler. Vi kan bare erklære Ham rettferdig, da Han jo alltid har rett. Og det gjør vi når vi tror det Han sier, for å tro vil i denne sammenheng si å erklære i våre hjerter at alt Han sier er absolutt rett.

Vi har en lignende situasjon i Luk 7,29. Den norske oversettelsen lyder her: «Og alt folket som hørte

Ham ... ga Gud rett.» Var oversettelsen konsekvent, måtte det hete: «Og alt folket rettferdiggjorde Gud.» Slik heter det i den engelske oversettelsen. Men til tross for at det engelske ordet nøyaktig betyr «å gjøre rettferdig», forstår bare den som kan latin hva som menes med dette. Det norske «rettferdiggjøre» derimot er så entydig i sitt innhold at man vanskelig kan tale om å rettferdiggjøre Gud, da vi jo vet at Gud ikke kan gjøres rettferdig, men bare erklæres rettferdig av mennesker.

Det er slik ordet «rettferdiggjøre», justify, skal forstås overalt der det brukes. Det betyr ikke å «gjøre rettferdig», men å «erklære rettferdig». Når Gud rettferdiggjør synderen, erklærer Han ham rettferdig. Det er derfor at rettferdiggjørelsen er av tro. Synderen skal tro denne erklæring. Vil han ikke tro, gjør han dermed Gud til en løgner. På den annen side vil det å tro si det samme som å erklære at Gud har rett i det Han sier. Derfor kan det greske NT hevde at Gud skal rettferdiggjøres (dikaioå) når Han taler.

Dette ser man også tydelig av de synonymmer Bibelen bruker for «rettferdiggjøre». Vi har en mengde slike i Rom 5. Der får vi tydelig vite at når Gud gjør et menneske rettferdig, tilregner Han det rettferdighet. Dette blir så definert som en ikke-tilregning av synden (v.8). Og i v.7 står tilregningen av rettferdighet og ikke-tilregningen av synd som synonymmer til det å forlate overtredelser og skjule synder. Gud rettferdiggjør et menneske ved å si at det er rettferdig, tilgir det ved å si at dets synd er forlatt. Og mennesket tar imot denne tilgivelsen og gjør den til sin og finner håp og trøst ved å tro det Gud sier.

Ifølge bibelsk språkbruk er det derfor mulig å hevde at

1. mennesker rettferdiggjør andre mennesker
(5 Mos 25,1, Ordsp 17,5 etc.)
2. mennesker rettferdiggjør seg selv
(Luk 16,15)
3. mennesker rettferdiggjør Gud
(Rom 3,4, Luk 7,29)
4. Gud rettferdiggjør mennesker

Derfor kan et menneske stå som rettferdig for mennesker eller for Gud. Dette hjelper oss å løse problemet med den tilsynelatende motsigelsen mellom Paulus og Jakob. I Rom 3,28 sier apostelen Paulus at et menneske blir rettferdiggjort ved tro uten lovgjerninger. Jakob sier imidlertid: «Dere ser at mennesket blir rettferdiggjort ved gjerninger, og ikke ved tro alene» (Jak 2,24). På begge disse steder bruker den norske oversettelsen «blir rettferdiggjort». I Romerbrevet taler Paulus om rettferdiggjørelsen som gjelder for Gud : Ikke ved lovgjerninger kan et menneske bli rettferdiggjort for Gud (Rom 3, 20). Men Jakob taler om rettferdiggjørelsen som gjelder for mennesker. Han sier: «Vis meg din tro uten gjerninger, og jeg vil vise deg min tro av mine gjerninger» (Jak 2,18). Sier et menneske til meg at han tror, men lever et ugudelig og syndig liv, rettferdiggjør jeg ham ikke, d.v.s. jeg sier ikke at han har rett, men at hans trosbekjennelse er meningsløs. Det ville derfor være godt om vi konsekvent vendte oss til å forstå ordet «rettferdiggjøre» som «å erklære rettferdig».

For Jesu skyld

Romerkirken sier ofte at en slik definisjon av rettferdiggjørelsen er umulig, for det ville bety at Gud erklærte et slikt menneske rettferdig som åpenbart er urettferdig. Noe slikt ville være å innvikle Gud i en løgn. Som svar hevder vi at Gud rettferdiggjør eller erklærer oss rettferdige for Jesu skyld. Kristi verk må aldri skilles fra læren om rettferdiggjørelsen. Gud tilgir menneskenes synder pga. hva Kristus har gjort for oss i vårt sted, som vår stedfortreder.

Når Gud forlater våre synder, betyr ikke det at Han helt enkelt overser dem eller glemmer kravene Han stilte i Loven. I sin evige og uforanderlige rettferd krever Gud av alle mennesker at de skal vise en fullkommen lydighet mot alle Hans bud. Jesus selv sa til den rike unge mannen at hvis han ville arve det evige livet, skulle han holde alle budene. Paulus skrev at Lovens gjørere skal rettferdiggjøres (her har igjen den norske oversettelsen «regnes rettferdige»), men det greske ordet er nøyaktig det samme som i Rom 4,5 blir oversatt med «rettferdiggjør»).

Når dette er sant og et uforanderlig prinsipp, fastslått av Gud selv, hvordan kan da vi som ikke er Lovens gjørere, men overtredere, bli rettferdiggjorte eller erklært rettferdige av Gud? Svaret er selvsagt å finne i Kristi stedfortredende verk. Guds sønn kom til denne verden og ble stilt under Loven i vårt sted (Gal 4,4-5). Han levde et liv i fullkommen lydighet og gjorde aldri en eneste synd (Jes 53,9, Joh 8,46, Hebr 4,15). Også her fungerte Han som vår stedfortreder. Han holdt Loven i vårt sted.

Når min sekretær skriver et brev for meg, kan jeg ærlig si at jeg har skrevet det, til tross for at jeg ikke

har gjort noe annet enn å sette mitt navn under for å bevitne at det er mitt eget. Da Kristus holdt Loven i mitt sted, kan jeg ærlig si at jeg har holdt den. Når en har holdt hele Loven, er han ikke lenger skyldig, men uskyldig og rettferdig. I og ved Kristus er vi like hellige som om vi aldri hadde syndet, som om vi aldri hadde forbrutt oss mot noen av Guds bud.

Men ennå er ikke dette hele historien. Guds lov krever ikke bare at synderen skal erklæres skyldig, men også at han skal straffes for sin synd. Den straffen er døden, å utestenges fra alle Guds velsignelser.

Også her var Jesus vår stedfortreder. Han led straffen i vårt sted. Herren lot alle våre misgjerninger ramme Ham (Jes 53,6). Peter sier at Kristus led for oss, den rettferdige for urettferdige (1 Pet 3,18). Kristus var så fullkomment vår stedfortreder også slik at vi kan si at da Han døde på korset, døde vi alle i Ham og med Ham. «En er død for alle, derfor er de alle.døde « (2 Kor 5,15).

Derfor sier også Paulus at da Han ble oppreist fra de døde, ble vi rettferdiggjort (Rom 4,25). Paulus' ord her skulle kunne oversettes slik: «Han ble ofret fordi vi hadde syndet, og Han ble oppreist igjen fordi vi var blitt rettferdiggjort.» Når øvrigheten setter et menneske i fengsel pga. en forbrytelse og siden frigir ham igjen betingelsesløst, erklærer den ham fri all videre skyld, og tilkjennegir forbrytelsen fullt ut å være sonet. Da Jesus ble oppreist fra graven, var dette Guds egen erklæring om at de synder han døde for, til fulle var sonet. Men det var våre synder. Det var hele verdens synder (Joh 1,29).

Rettferdiggjørelsen er universell

På grunn av Kristi verk har Gud rettferdiggjort hele menneskeheten. Han har i sitt hjerte tilgitt menneskene alle deres synder.

Det kan ikke råde noen tvil om at den gjenløsning Kristus brakte, er universell. Bibelen sier at Herren lot alle våre misgjerninger ramme Ham (Jes 53,6), at Han døde for alle (2 Kor 5,14), at Han ga seg selv til løsepenge for alle (1 Tim 2,6), at Han smakte døden for alle (Hebr 2,9), og til og med at Han gjenløste dem som til slutt går bort (2 Pet 2,1). Vi (Wisconsin-synoden) forkaster derfor enhver form for calvinisme som på en eller annen måte vil begrense forsoningen.

Men vi sier mer om dette, for vi lærer ikke bare en universell forsoning, men også en universell rettferdiggjørelse.

Vi skiller ikke skarpt mellom uttrykkene universell forsoning og universell rettferdiggjørelse, da vi mener at forsoningen skjedde nettopp på den måten at Gud ikke tilregner synd. «I Kristus forlikte Gud verden med seg selv, så Han ikke tilregner dem deres overtredelser» (2 Kor 5,19). Vi har allerede sett at «ikke-tilregning av overtredelsen» i Bibelen er synonymt med «rettferdiggjøre», og p.g.a. disse apostelens ord sier vi at Gud har rettferdiggjort hele verden, at Han har erklært hele verden rettferdig i Kristus, og at Han har tilgitt alle menneskers synder.

Paulus lærer dette også i Rom 5,18-19. Der drar han en parallell mellom Adam og Kristus. Som hele menneskeslekten pga. Adams ulydighet står som syndere for Gud, står de mange pga. Kristi lydighet ustraffelige og rettferdige for Gud. Og at ingen er

unntatt, fremgår av v.18: «Altså, likesom ens fall ble til fordømmelse for alle mennesker, således ble også ens rettferdige gjerning til livsens rettferdiggjørelse for alle mennesker.» En dom «ikke skyldig» er blitt uttalt over hele verden for Jesu skyld. Dette er det vi mener med den universelle rettferdiggjørelsen.

Denne lære er grunnvollen for den lutherske læren om nådemidlene. Vi skal forkynne denne forlatelsen for alle mennesker. Etter å ha talt om denne universelle forlatelsen, sier Paulus videre at Gud har betrodd oss forsoningens ord, og dette ordet er det som omtaler denne forsoningen. Vi skal forkynne denne glade nyheten for hele verden. Da Jesus åpenbarte seg for sine disipler etter sin oppstandelse, sa Han til dem: «Dersom dere forlater noen hans synder, så er de ham forlatt.» Det er her viktig å legge merke til den tid det andre verbet står i i den greske grunnteksten, nemlig perfektum, til tross for at vi ut fra våre forestillinger hadde ventet presens. Perfektum på gresk angir en handling som er fullført i fortiden, men som i sin fullførte tilstand fortsetter i nåtiden. Derfor oversettes ofte gresk perfektum helt riktig med presens av verbet «være» og et perfektum partisipp. Meningen er denne: «De er blitt tilgitt helt og fullt i fortiden, og de er fremdeles tilgitt nå.»

Dette betyr at når vi forkynner evangeliet, så tilveiebringer vi ikke forlatelsen ved vår preken, for den eksisterte lenge før vi prekte eller forkynte den. Det betyr heller ikke at prestens kall og ordinasjon på noen måte gjør absolusjonen (tilsigelsen av syndenes forlatelse) vissere eller mer gyldig. Hver kristen, enten han er prest eller lekmann, kan gå til hvilket som helst menneske og tilsi det syndenes forlatelse.

For å unngå enhver misforståelse bør det kanskje sies her at ved siden av dette budskapet må også Loven forkynnes for å føre mennesker til kjennskap om synden og behovet av en Frelser. Men når de er blitt forskrekket over sin synd, kan vi reservasjonsløst og betingelsesløst si til dem at alle deres synder er dem forlatt. Luther sier et sted at dersom vi er bekymret over vår synd, skal vi gå til vår pastor eller «til den første kristne vi møter» og la ham si oss at våre synder er oss forlatt.

Dette blir også belyst av forskjellen mellom den lutherske og den reformerte innstillingen til de kirkefremmede. Det er svært vanlig å høre reformerte predikanter og prester si til en person de vil vinne for Kristus: «Er du frelst?» Med dette spørsmålet mener de ofte om personen har hatt en omvendelsesopplevelse som brakte ham overbevisningen at han er en av det begrensede antall mennesker som Jesus døde for og som Den Hellige Ånd vil føre til troen ved sin uimotståelige nåde.

Det ville imidlertid vært rart om en luthersk prest eller predikant stilte spørsmålet slik: «Er du frelst?» siden jo omvendelsesopplevelsen ikke er så viktig sett fra hans teologiske standpunkt. Da han tror på den universelle gjenløsningen og den universelle rettferdigjørelsen, er det mye mer sannsynlig at han endrer på ordfølgen og sier: «Du er frelst», «Dine synder er deg forlatt». Og dette kan han si til hvem som helst da han jo vet at det er sant om hver og en. Dette er også helt i overensstemmelse med de lutherske bekjennelsesskriftene. Den Augsburgske bekjennelses Apologi nevner spesielt denne læren. Der leser vi f.eks.:

Herren Jesus kom og har tilgitt all den synd som ingen kunne unnfly (Apol. IV).

Om noen tviler på at hans synder er forlatt, så vær ærer han Kristus da han mener at hans synd er større og mektigere' enn Kristi død og løfte (Apol. IV).

Hva annet er dette – å ikke være overbevist om sannheten i gjenløsningen – enn å anklage Gud for løgn... (Apol. XII)

Om noen derfor ikke er overbevist om at han får tilgivelse, fornekte han at Guds ed er sann, og en grovere æreskrenkelse mot Gud kan man ikke tenke seg (Apol. XII).

Forlatelse og tro

Vi lærer ikke bare at denne forlatelse eller rettferdiggjørelse er universell, men også at den er objektiv. Med et objektivt faktum mener vi noe som ikke er avhengig av menneskelige meninger eller anskuelser. Det er noe som er sant enten det blir trodd eller ikke. (Vi overser her helt og holdent de filosofiske og kunnskapsteoretiske spørsmålene som ofte kalles «det egosentriske predikamentet»),

Synden forlatelse er et slikt objektivt faktum, som er sant enten mennesket tror det eller ei. Det er viktig å innse dette om vi skal forstå rett den plassen rettferdiggjørelsen av tro har. Det er mange kristne som mener at troen er en betingelse for rettferdiggjørelsen. De tror at Gud tilgir en synder først når han er kommet til tro.

Hvis Bibelen er sann når den lærer at Gud har

forlatt alle mennesker deres synder, må det også være sant at forlatelsen ikke kan komme i stand først etter at mennesket er kommet til tro, for har Gud forlatt alle mennesker, kan det også med en viss rett sies at også deres synder som ikke tror, er forlatt.

Ifølge dette sier Bibelen aldri (unntatt i et par feiloversettelser som f.eks. de tidligere utgavene av den amerikanske «Revised Standard Version») at vi har fått forlatelse på grunn av troen, men at vi har fått forlatelse ved troen. Vi er rettferdiggjort for Kristi skyld, ikke for troens skyld. Vi er tilgitt pga. hva Han har gjort, ikke pga., noe vi gjør.

De lutherske bekjennesskrifter sier derfor at selv om vi lærer at troen rettferdiggjør, skal vi allikevel ikke tro at den gjør det fordi den er en god gjerning. Dette var nemlig en svært alminnelig oppfatning. Allerede kirkefader Chrysostomos sa i en preken over fjerde kapitel i Romerbrevet at det var helt åpenbart at troen var en spesielt god gjerning, siden Gud for denne ene gode gjernings skyld forlater oss alle våre onde gjerninger. Troen er virkelig en god gjerning, men ikke en gjerning som gir oss noen fortjeneste.

Forlatelsen er full og hel og ferdig lenge før troen tar imot den. Luther sammenlignet Guds forlatelse med sollyset som er overalt omkring oss. Det blir ikke sterkere om jeg åpner øynene. Lukker jeg dem og snubler, er det ikke solens skyld. Slik er det også med Guds forlatelse. Den er der alltid, selv om mennesker forkaster den i vantro og går evig fortapt ved denne vantroen.

Det er svært viktig at vi forstår dette. For om forlatelsen fra Guds side – for å være reell – blir gjort avhengig av vår tro, blir vi alltid tvunget til å se på vår

egen åndelige tilstand som grunnvoll for vår visshet, og troen blir sitt eget formål. Grunnen for vissheten må alltid være Guds løfte, Hans blotte løfte, og ikke noe som vi finner i oss selv.

Da jeg var gutt på farmen i Minnesota, hadde jeg en slik feilaktig forståelse av tro og forlatelse. Jeg kan ikke huske at jeg noensinne har tvilt på at Jesus var Guds Sønn som var kommet til verden for å bli vår Frelser fra synden. Men jeg forsto det slik at Jesu verk bare hadde gjort det mulig for Gud å forlate oss. På grunn av hva Jesus hadde gjort, var Gud nå villig til å forlate oss, og Han ville med glede gjøre det, bare vi hadde troen. Jeg var sikker på at jeg ikke hadde troen, for jeg hadde fått den oppfatningen at en sann troende aldri er redd for å dø, og at han ikke frykter dommens dag. Men jeg hadde skrekk for både døden og dommen hver eneste dag, for jeg var aldeles sikker på at jeg gikk evig fortapt. Dette er en forferdelig tilstand å leve i, for den tar fra deg trøsten nettopp når du trenger den mest. Det er jo nettopp i tider av skrekk og frykt at vi mest trenger å vite at Gud elsker og tilgir oss. Men er vi visse om det bare når vi er ved god åndelig helse, grunnes vår tro ikke så mye på Guds løfter som på hva vi ser i vårt eget hjerte.

Derfor er det viktig at en alltid er klar over at rettferdiggjørelsen er objektiv. Den er noe svært virkelig enten vi tror eller ikke. Når en kristen begynner å lure på om han har tro, skal han først og fremst tenke at Jesus døde for alle mennesker, og at Gud for Kristi skyld har forlatt hele verdens synder. Dette bør Guds barn tro, for det er det Gud har sagt. Vårt blikk bør alltid være mer rettet på Guds ord og løfter enn på vårt eget hjertes åndelige tilstand.

Vårt hjerte og vår samvittighet kan fordømme oss, og det er godt at de gjør det, for vi er syndere som er verd fordømmelse. Men vi skal alltid huske med apostelen Johannes at Gud er større enn vårt hjerte og vet alt (1 Joh 3,20). Og denne Gud som vet alt og som har talt til oss i Bibelen sine ord som alltid er sanne, ufeilbare og troverdige, har sagt oss at Jesu Kristi, Hans Sønnns blod renses oss fra all synd (1 Joh 1,7), og at Jesus Kristus er en soning for våre synder, ja, ikke bare for våre, men også for hele verdens (1 Joh 2,2).

Dette vil ikke si at troen ikke er viktig. Forlatelsen rekket oss ved Ordet. Det betyr helt enkelt at Gud tilbyr og gir oss forlatelse ved å si til oss at våre synder er tilgitt. Hvis dette forlatelsens ord skal kunne gi noen trøst eller glede i vårt hjerte, må det bli trodd. Vil en ikke tro det, berøver en seg selv forlatelsens velsignelser både i tid og evighet. Kommer en til helvete, skyldes ikke dette at Gud ikke ville tilgi, men at en pga. vantro forkastet Hans nåde og gave. Vi gjør denne forlatelsen til vår egen ved å tro budskapet som bringer denne glade nyheten om Guds forlatelse. Gud sier jo: «Dine synder er forlatt». Dette er et objektivt faktum som er sant og gyldig uavhengig av min oppfatning av saken. Når jeg så tror dette, kan jeg si: «Mine synder er forlatt», og slik blir dette objektive faktum også en subjektiv virkelighet. Den er sann for meg, men det er ikke jeg som gjør den sann ved min tro.

Dette hjelper oss også å svare på spørsmålet: «Hvordan skal man bli viss på forlatelsen og frelsen?» Svaret må da bli: «Ikke ved bønn, heller ikke ved selvransaking, men bare ved å lytte til Guds ord og

løfter, ved å akte på sin dåp og motta sakramentet hvor vår Frelser gir oss sitt legeme og blod for på en meget tydelig måte å si oss at dette samme legeme og blod ble overgitt til døden på korset for oss for at våre synder skulle bli fjernet.»

Her møter man ofte denne innvendingen: «Men har ikke Gud sagt til oss at vi skal be Ham om tilgivelse?» Det skulle være helt klart for alle som tror på rettferdiggjørelsen av nåde, at Gud ikke forlater oss *på grunn av* at vi ber. Ikke våre bønner er det som bringer til veie forlatelsen, men de er et uttrykk for den tro som tar alvorlig Guds tilsigelse om at Han tilgir oss, og at all virkelig og frelsende tilgivelse kommer fra Ham.

Luther har gitt uttrykk for samme sak på en klar måte i sin Store Katekisme: «Derfor er det her helt på sin plass å be og rope: «Kjære Far, forlat oss vår skyld!» Ikke så å forstå at Han ikke skulle ville forlate synden uten at eller endog før vi ber – Han har jo allerede før vi ba eller tenkte på det, gitt oss det evangelium som forkynner en hel og full tilgivelse – men det det gjelder er at vi lærer å kjenne og ta imot denne forlatelsen. For siden vår natur er slik at den ikke stoler eller tror på Gud, men stadig omgås onde lyster og begjær, synder vi daglig med ord og gjerninger, overtredelser og unnlater. Derved kommer samvittigheten inn i ufred og frykter Guds vrede og straff så den slipper tak i trøsten og løftet evangeliet gir. Fordi det er slik, er det stadig nødvendig å løpe til denne bønnen og hente trøst for å gjenopprette en god samvittighet.»

Anger og forlatelse

Det er også svært viktig å forstå forholdet mellom angeren og tilgivelsen rett. Fromme kristne som forstår hva angeren betyr og som vet at den er en nødvendig faktor i en sann kristen holdning, sier så ofte at Gud tilgir oss *når* vi sørger over synden eller *dersom* vi sørger over den. Det er mulig å forstå et slikt resonnement rett, men like ofte blir det misforstått dithen at angeren blir en betingelse for tilgivelsen. I blant hører man t.o.m. mennesker si at Gud tilgir oss *fordi* vi sørger over synden. Nær beslektet med denne påstanden er tanken at angeren er noe vi presterer i stedet for noe som Den Hellige Ånd virker ved Lovens forkynnelse.

Angeren er ikke noe som gjør oss verdige tilgivelsen. Slike tanker må fullstendig utelukkes fra et evangelisk syn på Guds nåde. Å betrakte angeren slik, er en rest av den romersk-katolske gjerningsrettferdigheten, som blir fordømt i art. 12 i den Augsburgske bekjennelses Apologi, siden den forneker læren om frelse ved nåde alene.

Tårene vi gråter over våre synder, kan ikke rense bort synden. Også slike tårer trenger å bli renset. Det eneste som kan rense fra synd er Kristi blod, og vi trenger som sagt forlatelse også for den elendige og syndige måten vi angrer på.

I en salme heter det: «Gråt jeg både dag og natt, syndens pletter er dog der, kun i deg min frelse er.» Vår sorg over synden kan ikke på noen måte være betaling for den.

Heller ikke bidrar vår sorg på noen måte til å gjøre Gud mer barmhjertig mot oss. Han er barmhjertig og har tilgitt oss for lenge siden. Han blir ikke nådig og

full av medynk først når Han ser våre tårer. Kristus, ikke angeren, er grunnen og årsaken til forlatelsen.

Enda verre er kravet om en bestemt slags anger og sorg. Under innflytelse av tysk pietisme har et falskt syn på forlatelsen – som er fordømt i de lutherske bekjennelsesskrifter – smøget seg inn i den lutherske kirken. Populært uttrykkes denne falske oppfatningen ofte med ordene: «Gud tilgir når du sørger nok over synden.» Her betraktes igjen sorgen over synden som noe vi selv skal prestere ved bønn og ettertanke. Men hvor finner vi vel noensinne en synder som fullt ut forstår hvor enorm hans synd er? I tider med virkelig hjemsøkelse og prøvelse er dette som oftest den største av alle fristelser, når vi oppdager at sorgen over synden ikke er som den burde være. Skulle vi vente til vi når det stadium som virkelig tilfredsstiller Gud, måtte vi vente i all evighet. Slike tvil behøver vi ikke ha når det gjelder Kristi fortjeneste. Den er tilstrekkelig, har alltid vært det og vil også fortsette å være det.

Med dette synet på angeren har enda et krav vært tilføyd, nemlig at vår sorg over synden må være en følge av vår kjærlighet til Gud og ikke skyldes frykt for straff. Det er her svært vanlig å sammenligne med forbryteren: Vår sorg over synden må ikke være av samme slag som den forbryteren kjenner når han er grepet og frykter straff fra øvrigheten, sier man. Det som etter vår mening gjør dette synet så farlig, er at det jo er sant. Men mange kristne har tolket disse ordene slik at vår sorg over synden ikke skal være av det slaget som synderen kjenner fordi han innser at Gud ser hans synd og fordi han frykter Guds dom. Forbryterens sorg har ingen betydning i religionen,

da han bare frykter øvrighetens straff. Denne sorgen er ikke av Gud da den slett ikke har noe med Gud å gjøre.

Det burde komme som en overraskelse på oss når en del lutheranere krever at en sann anger må komme av kjærlighet til Gud og ikke av frykt for straff. For dette er en romersk-katolsk villfarelse som uttrykkelig er blitt fordømt i de lutherske bekjennesskriftene som hver luthersk teolog skulle være bundet til nettopp fordi han kalles lutheraner, om han ikke er det gjennom sin ed eller sitt løfte. Bekjennesskriftene sier:

«De (de romersk-katolske motstanderne av reformasjonen) lærer til og med – noe som er enda mer uhørt – at vi gjør oss fortjent til nåden ved vår anger (contritio). Her kan kanskje noen spørre hvorfor ikke Saul, Judas og deres like vant nåde, skjønt de hadde en forferdelig anger og redsel. Her viser vi til troen og evangeliet og svarer at Judas ikke hadde noen tro og ikke søkte hjelp ved evangeliet og Kristi løfte. For troen markerer forskjellen mellom Judas' og Peters anger. Men våre motstandere svarer med å henvise til Loven og sier at Judas ikke elsket Gud, men fryktet straffen. Men hvordan skal den forskrekkede samvittighet kunne avgjøre om den frykter Gud for Hans egen skyld eller rygger tilbake for den evige straff, særlig under slike alvorlige og dype kvaler som skildres i salmene og hos profetene, og som de rett omvendte sannelig også får erfare. Disse dype bevegelser i sjelen kan vel adskilles med ord og anmerkninger, men er egentlig ikke så adskilte som disse besnærende sofister innbillen seg. Her påkaller vi alle rettskafne og innsiktsfulle

menns omdømme. De vil nok uten tvil åpent tilstå at motstandernes utredninger om dette er særlig innviklede og flokete. Og likevel er det her spørsmål om den viktigste sak, selve hovedsaken i evangeliet: syndenes forlatelse. Hele denne lære om de spørsmål som vi tidligere har redegjort for, er hos våre motstandere full av villfarelser og hykleri og fordunkler Kristi velgjerning, nøklemakten og troens rettferdighet» (Apol. XII, 8-10).

Hvilket standpunkt en luthersk teolog bør innta i dette spørsmålet, viser Apologien klart og tydelig når den sier: «Hva angår angeren (contritio), kutter vi rett av de endeløse unyttige tvistene om når vi sørger over synden pga. kjærlighet til Gud eller pga. frykt for straff» (Apol. XII 29).

Den Augsburgske bekjennelse definerer angeren som «den frykt som innjages i samvittigheten når syndens alvor går opp for den» (art. 12). Kjærligheten til Gud går ikke forut for troen og forlatelsen. Synderen begynner først i sannhet å elske den sanne Gud etter at han har lært Guds tilgivelse å kjenne. Å si at vi må sørge over synden av kjærlighet før vi kan få tilgivelse, er å stille opp et umulig krav og fornekte læren om det totale syndefordervet. Bekjennesskriftene lærer at kjærligheten er en følge av troen og springer ut av den (jfr. Apol. XII, 38). De taler også om en frykt som fremdeles bor i en kristens hjerte, men de skiller mellom en barnlig frykt og en slaves frykt. Disse uttrykk defineres også klart og tydelig i ordene: «Derfor kan man på en klar og tydelig måte bestemme den barnlige frykten som en frykt knyttet til troen, d.v.s. en slik der troen trøster og oppretter den forskremte samvittighet.

En slavefrykt derimot er en slik der troen ikke gjør dette» (Apol. XII, 38).

Når vi understreker dette, er det ikke for å si at angeren er uten betydning. Den er en uunngåelig del av en kristen innstilling. Men den er ikke nødvendig for å gjøre Gud villig til å tilgi oss, men for å få oss selv til å innse vårt behov for tilgivelse. Budskapet om Guds fulle, frie, fullkomne og universelle forlatelse kan aldri bli meningsfullt for et menneske som ikke angreir. Å si til en synder som ikke mener at han er det, at hans synd er forlatt, eller tilby forlatelse til en som tror at han ikke trenger den, er en nytteløs oppgave. Derfor taler vi om å forlate de botferdige deres synder.

Kanskje kan et bilde hjelpe til å forklare denne saken: Om en strandvakt kaster ut et redningsbelte til en svømmer som ikke er i nød eller fare, og som er stolt av sine svømmeferdigheter, akter man ikke på hans anstrengelser. Men om samme vakt kaster ut samme redningsbelte til samme svømmer når denne er vettskremt og har mistet troen på sine egne muligheter etter å ha gått under for tredje gang, vil tilbudet om hjelp bli tatt imot med stor takk.

På lignende måte er det forlatelse i Guds hjerte til alle mennesker, og Han vil at den skal forkynnes for alle ved evangeliet. Men Gud vil også at Loven skal forkynnes så synderen får se sitt behov og hilse evangeliet med glede når han siden hører det.

Luther definerte en gang angeren som tro på Loven. Når et menneske tror at han er en synder, tror at han ved sin synd har krenket Gud og fortjent den evige straffen, vet han at han trenger hjelp. Da kan budskapet om at Gud allerede for lenge siden

har tilgitt alle menneskers synder, gi all den hjelp han behøver. Og tror han dette budskapet og tar imot tilgivelsen, vil han av egen erfaring forstå hva bekjennelsesskriftene mente når de talte om den barnlige frykten som troen fjerner.

Den universelle rettferdiggjørelsen og absolusjonen

Guds rettferdiggjørelse av hele verden er også grunnlag for den lutherske læren om absolusjonen. I protestantiske kretser hører man ofte anklagen at reformasjonen var ufullstendig fordi Luther beholdt absolusjonen og t.o.m. anbefalte skriftemål for den enkelte.

Men det er den reformerte teologien, både i sin calvinistiske og sin arminianske form, og den romersk-katolske som står hverandre nær her, mens den lutherske teologien virkelig er i særklasse. Verken den romerske kirke eller de reformerte har en virkelig absolusjon, og begge gjør det umulig å uttale en helt ut objektiv og universell forlatelse. I en calvinistisk sammenheng er det umulig å gå til den enkelte og si til ham at hans synd er forlatt, da calvinismen lærer en begrenset forsoning og en dobbel predestinasjon (forutbestemmelse). Før et menneske kan være sikker på at synden er fjernet, må det være viss på å tilhøre de utvalgte, da etter deres mening Kristus bare døde for dem som var forutbestemt til frelse. Det er derfor «omvendelsesopplevelsen» er blitt så viktig i reformert teologi.

Fra den reformerte prests standpunkt blir det helt umulig å uttale et vilkårløst forlatelsens ord til den enkelte synder. Reformerte teologer forkaster ofte den

lutherske praksisen med skriftemålets absolusjon, da de er fastlåst i argumentet at bare Gud vet hvem som er troende og at derfor bare Han kan forlate synder.

Innenfor reformert teologi av den calvinistiske typen er det enda mer anstøtelig å tilsi forlatelse over en hel forsamling syndere. Det er høyst usannsynlig, hevder man, at hvert eneste medlem av denne forsamlingen virkelig er utvalgt til frelse, og siden forsoningen utelukkende gjelder de utvalgte, ville en prest uttale en løgn hvis han tilsa hele forsamlingen absolusjon.

Lutherdommen derimot sier at det ikke bare er tillatt, men direkte nødvendig å forkynne forlatelsens ord til alle. Vi har fått befaling om å preke evangeliet for all skapning, og det forsikrer oss om at Kristus virkelig har gjort opp for verdens synd, at Gud for Kristi skyld virkelig har tilgitt alle mennesker. Derfor kan en prest tilsi en hel forsamling absolusjon; fordi dette er sant t.o.m. før han gjør det. Og han kan gå til hvilket som helst menneske og hvor som helst på jorden og fortelle at dets synd er forlatt. Til tross for at en del lutheranere mener det motsatte, er den alminnelige absolusjonen som tilsies en hel forsamling, mer i samklang med sunn lutherdom enn den individuelle syndsbekjennelse og absolusjon. Denne sistnevnte er gyldig, ikke på grunn av den individuelle syndsbekjennelsen, men på grunn av at en almann absolusjon allerede er proklamert av Gud.

Romersk-katolsk og arminiansk reformert teologi, som i dette spørsmålet inntar ett og samme standpunkt, kan ikke praktisere en avgjort absolusjon, siden det alltid vil være et eller annet vilkår som gjør det umulig for en prest å uttale et sikkert objektivt

forlåtelsens ord. Romersk teologi taler t.o.m. om en «nøkkel som tar feil» når de behandler spørsmålet om nøklemakten. Den lærer at prestens tilsagn om syndstilgivelse ikke er gyldig og sann hvis ikke den bekjennende synder er virkelig botferdig eller bevisst har unnlatt å bekjenne en viss synd. Slik har Rom forsøkt å bevare vekten av syndsbejelse og anger, men på bekostning av evangeliets trøst.

Arminiansk teologi gjør det samme. Selv om den sier at Kristus har tilveiebrakt forsoning for alle, forneker den at den universelle forsoningen også er en universell rettferdigjørelse. Den alminnelige oppfatningen blant de arminianske teologer er at Gud for Kristi skyld nå er villig til å tilgi alle mennesker, men at Han faktisk først tilgir en synder etter at denne er kommet til bedring og tro. Derfor forkaster de den lutherske bruken av absolusjonen, da de sier at en prest umulig kan vite hvem som er sant botferdig og sant troende.

Sann lutherdom derimot lærer at absolusjonen, d.v.s. tilsagnet om syndstilgivelse, er vilkårløst. Guds tilgivelse er en ytterst virkelig sak og gjelder hvert eneste menneske hvordan enn hans sjelstilstand måtte være. Hvorvidt han tar imot denne tilgivelse i tro eller forkaster den i vantro, er en annen sak. Når en prest sier til et menneske: «Dine synder er deg forlatt», eller «I min Herres, Jesu Kristi navn forlater jeg deg alle dine synder», er tilsagnet like sant og gyldig som om Gud selv hadde sagt det. Og når en prest er fullt vitende om at det mennesket han taler til er en forherdet gudsbespøtter, vil han ikke uttale dette tilsagnet, ikke fordi det ikke er sant, men fordi hans Herre har befalt ham ikke å kaste perler for svin.

I luthersk teologi finnes ingen «nøkkel som tar feil», da ordet om Guds tilgivelse alltid er sant for hvert menneske. Sant nok erkjenner samme teologi at det gis tilfeller da bindenøkkelen skal anvendes. Det finnes omstendigheter da jeg ikke tilsier et menneske absolusjon, fordi jeg vet at nettopp dette mennesket trenger å høre at dets synd må få sin straff.

Kristi ord i Joh 20: «Dersom dere forlater noen deres synder, da er de dem forlatt, og dersom dere fastholder dem for noen, da er de fastholdt», er dypest sett en guddommelig bemyndigelse til å preke både lov og evangelium. Vi har før sett at tidsformen i uttrykkene «er forlatt» og «er fastholdt» peker på en handling som allerede er fullført i forgangen tid. Med disse ordene forsikrer Jesus dem som forkynner Hans budskap om at når de fremholder for noen at de er syndere og at overtredelsene deres medfører straff, vil Han selv stå bak ordene, da de uttrykker en sannhet som var fast og viss lenge før den ble forkynt av predikanten. På den annen side forsikrer Han at Han også står bak med sin guddommelige autoritet når vi gir absolusjon, da Han selv allerede har gjort disse ordene sanne og gyldige ved sin egen stedfortredende lydighet og seierrike oppstandelse. Om budskapet så blir mottatt i tro, er som sagt en annen sak.

Vi skal bare huske at vår bekjennelse, anger og tro ikke legger noe til sannheten og gyldigheten av Guds tilgivelsesord, heller ikke prestens embete eller velsignelse. Forkynnelsen og kunngjøringen av Guds tilgivende nåde er nøyaktig like sann i en legmanns munn som den er i en prests. Dette innebærer imidlertid ikke at presteembetet er uten

betydning. Det har sin betydning av andre årsaker. Det bør også legges til at heller ikke prestens egen tro eller oppriktighet legger noe til eller tar noe fra absolusjonens sannhet og gyldighet. Skulle selv Djevelen si til en synder: «For Jesu skyld er alle dine synder tilgitt», så ville også denne absolusjon være sann og gyldig.

Absolusjonen er helt enkelt en svært personlig, direkte og kraftig måte å preke evangeliet på. Budskapet om forlatelsen er Guds eget budskap. Det er her læren om verbalinspirasjonen blir særlig betydningsfull. Ordene som absolusjonen grunner seg på, er i sannhet Guds ord, og når vi vet det, bør vi også tro det.

Lov og evangelium

I det foregående er det blitt kraftig understreket at evangeliet forkynner en hel, uavkortet og vilkårsløs forlatelse. Noen har spurt om ikke en slik lære kan oppmuntre til å leve i kjødelig sikkerhet.

Mye kan sies som svar på dette spørsmålet. For det første at dersom Bibelen har fremstilt en lære klart og tydelig, skal ikke vi spør om læren er farlig. Dersom Bibelen lærer noe, bør også vi lære det samme. Om mennesker misbruker den sannheten de har fått del i pga. sin syndige natur, er ikke det lærens feil. Vi kan aldri prute med Guds ord for å hindre mennesker i å misbruke det. Den romerske kirke har f.eks. ofte kritisert den lutherske lære om frelse av nåde alene. Også lutheranere som heller til den romersk-katolske teologien, har hevdet at denne læren leder til kjødelig sikkerhet. Men den ortodokse lutherdommen har aldri prutet på denne læren av en slik grunn.

For det andre bør man huske på at kjødelig sikkerhet ikke skal bekjempes ved at man pruter på evangeliet, men ved kompromissløst å preke Loven. Når mennesker blir likegyldige, sikre og ubekymrede, krever en slik holdning at Guds ord får tilrettevise og ikke tvert om dysse i søvn.

Og her er vi fremme ved det vi skal behandle i dette kapitlet, nemlig det rette forholdet mellom lov og evangelium. Alle som leser Bibelen med våken

oppmerksomhet, oppdager snart at den taler om Guds kjærlighet og barmhjertighet på en slik måte at det virker som om Han er bare velvilje, en man ikke trenger å frykte. Men samtidig fremstiller Bibelen Ham som en hellig Gud som vi skjelver for i skrekk og redsel.

Og på samme måte som menneskets syndige hjerte ofte innbiller seg at forkynnelsen av Guds frie nåde er farlig, at den kan føre til kjødelig sikkerhet, gjør det også innvendinger mot at Guds vrede forkynnes uavkortet og kompromissløst, og at det tar håpet fra mennesker.

Den moderne teologi og Guds vrede

Forkynnelsen av Guds vrede er noe høyst upopulært i våre dager. Mange av de moderne teologer fremholder at det bildet vi finner mange steder i GT, er rått og primitivt, og at den Gud som fremstilles der er en grusom og blodtørstig tyrann.

En amerikansk teolog har skrevet at i de gammeltestamentlige bøker som går forut for profetskriftene, er det et bilde av Gud som er så motbydelig at Han bare kan sammenlignes med Adolf Hitler. Tanken at Gud skulle ville ødelegge verden ved en oversvømmelse eller utjevne store områder og byer med ild og svovel, må jo føles høyst motbydelig for et slikt menneske. John Baillie i England har på samme måte skrevet at de steder i GT som taler om Guds vrede over synden, er umoralske. Bibelens fremstilling om at Gud ga Israels barn ordre om å ødelegge alle Kanaans innbyggere, gjentas til stadighet som et eksempel på hvordan hebreerne i den eldste tid for-

søkte å unnskyldte sin egen ondskap og grusomhet ved å henvise til en *oppdiktet* guddommelig befaling.

Også blant mer konservative lutheranere viser denne tendensen seg indirekte, å ville gjøre innvendinger mot Guds vrede. Når f.eks. en lutheraner hevder at en kristen ikke kan be hevnsalmene, viser han dermed det naturlige menneskets fiendtlighet mot at Guds vrede blir forkynt.

Nå er det ingen tvil om at læren om Guds vrede slik vi har den i Bibelen, er til anstøt for det naturlige mennesket. Læren om den evige fortapelsen og fordømmelsen forkastes av menneskets fordervede fornuft. Også Guds barn må kjempe mot fristelsen til å ville svekke den bibelske åpenbaringen på dette punktet. Også mitt eget hjerte finner det svært vanskelig å forsone seg med tanken at selv min verste fiende skal gå evig fortapt.

Guds vrede i Skriften

Til slutt gjenstår iallfall det faktum at dersom vi tror at Bibelen er Guds verbalt inspirerte og ufeilbare Ord, må vi også tro at Guds vrede er noe svært reelt og forskrekkelig. Den blir ikke bare fremstilt i de første bøkene i GT, men også i de etterfølgende. Profeten Jesaja f.eks. blir ofte kalt «Det gamle testamentes evangelist» pga. sin tydelige forutsigelse av Frelseren og Hans enestående forkynnelse av Guds nåde. Men den samme profetboken inneholder noen av de kraftigste fordømmelser av synden som overhodet finnes i GT. Det er her det blir fortalt om en orm som aldri skal dø og en ild som aldri skal slokkes.

Men læren om Guds vrede finnes ikke bare i GT,

men også i NT. Herren Jesus selv gjentok Jesajas ord om ormen som aldri dør og ilden som aldri slokkes, og formante menneskene til å frykte Ham som kan kaste både sjel og legeme i helvete. NT lærer også tydelig og klart at Herren Jesus, som er den Frelser som utøste sitt blod i kjærlighet til verden, på dommens dag skal dømme alle som forkastet Ham: «Gå bort fra meg, til den evige ild, dere som er forbannet.» Og ingen av hevnsalmene er faktisk så strenge som Paulus sine ord hvor han nedkaller Guds forbannelse over dem som forfalsker evangeliet (Gal 1,8).

Vår egen Wisconsinssynode har bestemt motsatt seg denne tendensen til å avsvkke eller forringe læren om Guds lov. Så vidt jeg vet, finnes det ikke en eneste prest i hele synoden som ville uttale noen tvil i spørsmålet om realiteten av Guds vrede mot synden og den evige straffen for syndere.

Vi vet veldig godt at denne læren kan drive en synder til frykt og fortvilelse på samme måte som læren om den universelle forlatelsen kan misbrukes til kjødelig sikkerhet. Men som vårt svar på kjødelig sikkerhet er å forkynne loven, så er svaret på frykten og skjelven som Loven virker, en betingelsesløs forkynnelse av Guds nåde og kjærlighet. Ikke bare Guds vrede, men også Hans nåde og kjærlighet og barmhjertighet er svært virkelige egenskaper i Gud.

Om å skille mellom lov og evangelium

For den menneskelige fornuften bringer læren om Guds vrede og nåde en særlig vanskelighet. En Gud som både er uendelig rettferdig og uendelig nådig, kan ikke rommes innenfor den menneskelige for-

nufts grenser. Vi innser denne vanskeligheten, og taler som Luther og de lutherske bekjennesskriftene om å skille rett mellom lov og evangelium. Vi mener at Dr. Walther hadde rett når han sa at for det mennesket som ikke forstår å skille rett her, må Bibelen synes å inneholde flere motsigelser enn Koranen. Men vår kirke og preken viser hen til Kristi kors og til læren om den stedfortredende soningen som en løsning på denne tilsynelatende motsigelsen.

Luther sier at Bibelen holder fram for oss et dobbelt bilde av Gud: ett av frykt, d.v.s. et overveldende bilde av Guds strenge vrede som ingen kan unnfly, og som ville drive oss til fortvilelse dersom vi ikke hadde troen, og på den annen side et motsatt bilde av Guds nåde, som troen ser hen til, og dermed vinner en vennlig, trøstefull tillit til Gud (WA 12,633).

I Galaterbrevskommentarene behandler han gang på gang dette skille mellom lov og evangelium. Der sier han at lovens hensikt er å anklage, ydmyke og drepe oss, føre til helvete og ta alt fra oss. Evangeliets vilje derimot er å erklære oss skyldfrie og å frifinne, opphøye og gjøre oss levende, føre til himmelen og gjøre oss rike på alt (WA 40,1,371).

Også bekjennesskriftene peker på dette skillet. Apologien sier at lov og evangelium må holdes like adskilt som himmel og jord (Apol. III). Konkordieformelen lærer i femte artikkel at der dette skillet ikke holdes klart fram, gis det ikke en sann undervisning i kirken.

Dette dype skillet mellom lov og evangelium blir tydelig i en av de tidligste og største åpenbarelsene som Gud har gitt om seg selv i Bibelen.

Etter å ha knust gullkalven, ba Moses om det pri-

vilegiet å få se Gud. Han ville se hvordan Gud egentlig var. Men Herren svarte Moses at intet menneske kan se Gud og leve, men lovet å la ham få se en flik av Hans herlighet på avstand. Siden får vi vite at Herren selv talte med Moses om hvilken Gud Han er. Og den skildringen som blir gitt, skisserer klart og tydelig lovens og evangeliets grunnbegreper. Ordene som brukes er delvis velkjente for oss, da mange kristne har lært første delen av skildringen utenat: «Herren, Herren er en barmhjertig og nådig Gud, langmodig og rik på miskunnhet og sannhet. Han bevarer miskunnhet imot tusen ledd, han forlater misgjerning og overtredelse og synd.» Det skal bli vanskelig å finne en mer uttrykksfull forklaring på Guds barmhjertige vilje til å forlate menneskenes synder.

Men så fortsetter bibelordet uten avbrudd: «Men han lar ikke den skyldige ustraffet, han hjemsøker fedres misgjerning på barn og på barnebarn, på dem i tredje og dem i fjerde ledd.» Disse ordene forkynner like ettertrykkelig Guds rettferdige vilje til å straffe enhver synder.

Slik åpenbarer Herren seg for Moses som den Gud som forlater og som straffer. Heri ligger det grunnleggende skillet mellom lov og evangelium. I loven møter vi den Gud som straffer og i evangeliet den Gud som forlater. Og i Bibelen er dette en og samme Gud.

Det er blitt gjort mange forsøk på å løse denne motsigelsen. Det er de som sier at bildet av den Gud som straffer, hører til de tidligere stadier av religionens utvikling, og at begrepet *nådig* Gud gradvis trenger unna slike primitive oppfatninger, som fremdeles bare overlever i kretser av teologiske mørke-

menn. Andre, som ikke er fullt så radikale, reduserer Guds rettferdighet til håndterlige proporsjoner og sier at Jesus er kommet for å åpenbare en Gud hvis kjærlighet har ressurser som går langt utover Hans rettferdighet og nidkjærhet. Selv om Gud nok straffer, er dette aldri ment som straff, men som et middel til forbedring, og til slutt skal den tiden komme da Gud bare er nådig.

Men slike betraktninger kan ikke de ha som aksepterer hele Bibelen som Guds verbalt inspirerte og ufeilbare Ord. Vi bør ikke engang si at Jesus kom for å vende Guds vrede til barmhjertighet, for selv om vi nok kan forstå en slik påstand, har den en tendens til ikke å la Guds egen beskrivelse av seg stå ukorrigert. Gud er alltid og uforanderlig den som forlater og som straffer, og den eneste virkelig tilfredsstillende løsningen finner vi som sagt i Kristi stedfortredende forsoning og i Hans kors.

En konkret framstilling av forskjellen

Det er til hjelp å diskutere dette skillet konkret og detaljert. På den ene siden sier evangeliet at Gud elsker alle syndere. Det trenger man neppe anstrenge seg så mye for å fastslå. Alle evangelisk-sinnede lutheranere medgir at det er slik. Paulus sier f.eks.: «Gud viste sin kjærlighet til oss derved at Kristus døde for oss mens vi ennå var syndere.» På den annen side sier loven at Gud hater syndere. Dette siste kommer ofte som et sjokk, også for ortodokse lutheranere, og de sier mer enn en gang at dette ikke kan være sant, siden Bibelen så tydelig og ettertrykkelig lærer at Gud *elsker* alle syndere.

Derfor er det blitt vanlig i en del lutherske kretser

å avsvække det bibelske vitnesbyrdet ved å si at Gud hater synden, men elsker synderen. En slik uttalelse er fullkommen sann, men som løsning på problemet er den inadekvat av forskjellige årsaker.

For det første er det umulig å skille synderen fra hans synd. Når Gud straffer synden, er det alltid synderen som straffes. Synden har ikke noen selvstendig eksistens utenfor synderen. For det andre har man en tendens til å se bort fra de klare og tydelige skriftsteder i Bibelen som taler om Guds hat mot selve synderen.

Da man ofte hopper altfor lettvtint over slike steder, trenger vi å minne oss selv om dem. David sier til Herren: «Du hater alle dem som gjør urett» (Salme 5,6), og vi gjør vel i å minnes at David mente at det var Guds Ånd som talte gjennom ham, at Herrens ord var på hans tunge (2 Sam 23,2). Fra en annen salme siterer vi: «Herren prøver den rettferdige, men den ugudelige og den som elsker vold, hater hans sjel» (Salme 11,5). Ved Hosea, som blir kalt «den lidende sanger om Guds kjærlighet», sa Herren om Israels barn: «Jeg har fattet hat til dem... Jeg vil ikke elske dem mer» (Hos 9,15). Den samme Gud som elsket Israel med en evig kjærlighet (Jer 31,3), sier altså at Han ikke lenger vil elske dem.

På samme måte sier Bibelen at Gud er vred på syndere og lærer klart og tydelig at vreden er alvorlig ment og ikke noe forbigående: «Han er en Gud som vredes hver dag» (Salme 7,12). I NT sier Paulus at Guds vrede åpenbarer seg fra himmelen over all ugudelighet og urettferdighet hos mennesker (Rom 1,18), og Bibelen gir mange konkrete bevis på Vreden, t.eks. syndfloden, Sodoma og Gomorra, øde-

leggelsen av kanaanittene, Israels okkupasjon og det babylonske fangenskap.

På den annen side lærer Bibelen like klart at Gud er velvillig og nådig mot alle mennesker. Hans nåde er blitt åpenbart for alle mennesker (Tit 2,11), og Han er forsonet med verden (2 Kor 5,19). Han er god mot alle og forbarmer seg over alle sine verk (Salme 145,9).

Vi har tidligere sett at Gud har tilgitt alle menneskers synder, og det er unødvendig å gjenta det vi gjorde rede for da. Men her har vi villet understreke at Bibelen også forteller om en Gud som vil straffe alle mennesker for deres synder og at ingen synder går ustraffet (Nah 1,3).

Josva forteller f.eks. Israels barn at Gud ikke vil tilgi dem deres synder (Josva 24,19). Vi har også notert den tilsynelatende motsigelsen i Guds åpenbarelse til Moses.

Det synes også som loven og evangeliet er to helt motsatte frelsesveier. Loven sier at *de* skal erklæres rettferdige som gjør hva loven påbyr (Rom 2,13), og Jakobs brev minner om at den som bryter bare et eneste bud, av Gud blir dømt skyldig (Jak 2,10). Men evangeliet derimot forkynner at Gud rettferdiggjør den ugudelige (Rom 4,5).

Det blir iblant påstått at Jesus og Paulus ikke forkynner den samme frelsesveien. Da den rike unge mannen spurte hva han skulle gjøre for å bli frelst, svarte Jesus at han skulle holde budene. Da fangevokteren i Filippi stilte Paulus det samme spørsmålet, fikk han til svar at han skulle tro på Jesus. Men forskjellen er i virkeligheten ikke mellom Jesus og Paulus, men mellom loven og evangeliet, som begge

forkynte. For også Jesus sa at den som tror på Ham, skal ha evig liv, og Paulus at de som holder budene, skal finne livet ved sin lydighet (Rom 10,5).

Løsningen ligger i Kristi kors

Denne tilsynelatende motsigelsen blir enda mer slående om vi reduserer det som tidligere er sagt til svært korte setninger, som vi setter ved siden av hverandre på følgende måte:

LOVEN

Gud hater alle syndere.

Gud er vred på alle syndere.

Gud vil ikke tilgi synd.

Gud vil ikke frikjenne.

Gud vil ikke la synden forbli ustraffet.

Gud skal erklære dem rettferdige som holder loven.

EVANGELIET

Gud elsker alle syndere.

Gud er velvillig mot alle syndere.

Gud har tilgitt alle syndere.

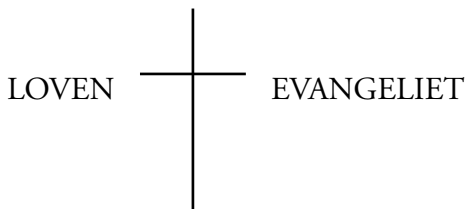
Gud har frikjent hele verden.

Gud ettergir oss vår straff.

Gud erklærer dem rettferdige som har brutt loven.

Av denne skjematisk fremstillingen er det lett å forstå hvordan Luther kunne si at lov og evangelium er fjernere fra hverandre enn rake motsetninger ellers. Med sin karakteristiske innsikt i det som er teologiens kjernepunkt, fremholdt Luther også at her hjelper ikke noe annet enn Mellommannen, Kristus.

Denne tanken av Luther kan også fremstilles med ovenstående diagram, og løsningen ser vi om vi forandrer litt på linjen som skiller de to kolonnene, så det blir et kors:

Ved Kristi kors forsvinner den tilsynelatende motsigelsen, ja, korset er det eneste stedet i hele verden der begge grupper av påstander virkelig kan stå side om side og fullkomment forenes. Uten læren om den stedfortredende forsoningen, vil en aldri få noen som helst mening i den kristne religion, for uten denne læren vil lov og evangelium alltid volde teologien uløselige problemer, så man enten gir avkall på den fulle konsekvensen av det ene eller det andre, eller blander dem sammen.

Jeg skal aldri glemme første gang jeg leste setningen av Luther som er sitert i art. V i Konkordieformelen: «Ja, hva er vel en alvorligere preken og et mere forskrekkelig vitnesbyrd om Guds vrede over synden enn Kristi, Guds Sønnns lidelse og død!» Jeg hadde visst dette rent alment, men i likhet med de fleste kristne var jeg ikke vant til å høre denne sannheten så klart fremstilt. Vanligvis tenker vi på Kristi kors som den mest trøsterike forkynnelsen om Guds nåde og kjærlighet. Hvor ellers i hele verden fremstår det klarere at Gud elsker oss enn ved korsets fot?

Men likevel har Luther helt rett. Korset er også den frykteligste forkynnelsen om Guds vrede. Her hang Guds egen, elskede Sønn, som Han hadde velbehag i. Det var Guds Sønn som lå på kne i Getsemane og ba i blodig svette om å bli spart for denne pinen. Likevel måtte Han rope på korset: «Min Gud, min Gud, hvorfor har du forlatt meg?» Dette ropet fra Guds egne lepper, vitner kraftig om ubegripelig vrede over all synd. Slik taler korset til venstre om vrede og til høyre om kjærlighet.

Loven sier at for å bli frelst, må man holde budene. Kristus kom for å stilles under loven i vårt sted (Gal 4, 4-5). Så fullkomment er Han vår stedfortreder at vi i og ved Ham kan gjøre krav på å ha holdt alle budene. Ved Hans lydighet er vi blitt rettferdiggjorte (Rom 5, 18-19). Og likevel, når Gud rettferdiggjør *meg*, rettferdiggjøres en som *ikke* har holdt loven. I Kristus er altså begge påstander sanne. Gud krever lydighet *før* Han erklærer en rettferdig, og Han erklærer en rettferdig *før* en har bevist sin lydighet.

Loven sier at Gud ikke vil la synden være ustraffet, og derfor måtte Kristus lide og dø på korset. Evangeliet sier på den annen side at Gud forlater all synd fordi Kristus led og døde på korset. I sin ubegripelige visdom har Gud funnet en måte å gjøre begge ting på, forlate og straffe synden på en og samme tid.

Slik forsvinner alle motsetningene som oppstår ved første øyekast. Gud er vred på synderne og hater dem. Derfor gir Han sin egen Sønn hen på korset. For Guds vredes skyld må synderen dø og kastes i helvete. Men som vår stedfortreder lider Kristus alt dette, og det så fullkomment at vi kan si at *vi* døde i Ham (2 Kor 5, 14). Og siden Guds rettferdighet har

fått sine krav oppfylt, kan nå Guds nåde og kjærlighet fritt rekkes ut til alle mennesker. En sann Ordets forkynner, som forstår denne svært enkle, men likevel ubegripelig dype sannheten, behøver aldri mer modifisere verken lovens eller evangeliets klare lære når han står på prekestolen. Til en forsamling som har lært seg å skille her, behøver han ikke nøle med å si at Gud hater syndere, for den vet at dette er sant. Men den vet også at Gud elsker syndere i og ved sin enbårne Sønn. Og jo bedre den forstår det første, desto mer vil den skatte det andre.

Kristi kors og Hans forsoningsverk står altså mellom lov og evangelium som det fullkomne svaret på menneskenes dypeste behov.

Løsningen skjer i en kristens hjerte

Det finnes en annen synsvinkel å betrakte denne store forskjellen mellom lov og evangelium fra. En kristen har en slags motsigelse i sin personlighet, for han er – som Luther uttrykker det – samtidig både hellig og syndig, *simul justus et peccator*. Han må daglig kjempe mot det gamle mennesket, og hver dag trenger hans nye menneske oppmuntring og næring. Han trenger hver dag loven for å bekjempe sitt kjødelige hovmod, og hver dag evangeliet for å bevares fra fortvilelse.

Dette behovet kan vi rent konkret vise ved noen ganske bestemte læresetninger. En av de mest anvendelige er læren om hvordan en troende blir bevart. Denne læren er særlig anvendelig, siden de tre viktigste tankestrømningene har utviklet helt motsatt lære på dette område, noe som bidrar til å belyse emnet i et klarere perspektiv.

Den romerske semipelagianismen, som også den arminianske protestantismen kan sies å høre til, lærer at inntil døden inntreer, kan intet menneske noensinne være sikker på å forbli i troen, om det ikke ved en spesiell åpenbaring fra Gud har fått forsikring om dette.

Den calvinske protestantismen har utviklet læren om «den evige sikkerhet» eller som den også kalles, læren om «de helliges standhaftighet». Denne lære er enkelt uttrykt med ordene «en gang troende, alltid troende.» Ifølge denne kan en person som er blitt sant omvendt, aldri miste troen.

Den ortodokse lutherdommen har alltid forkastet begge disse oppfatningene og har dermed bevart den bibelske læren om lov og evangelium på dette punktet.

Bibelen er full av løfter som gjør den kristne viss på å bli bevart i troen. Paulus skrev til filipperne: «Han som begynte en god gjerning i dere, vil fullføre den inntil Jesu Kristi dag» (Fil 1,6), og i sitt første brev til korinterne: «Han som også skal styrke dere inntil enden, så dere må være ulastelige på vår Herre Jesu Kristi dag» (1,8). I begynnelsen av sitt første brev skriver Peter til de kristne i Lille-Asia: «Dere som ved Guds makt holdes oppe ved troen til den frelse som er ferdig til å bli åpenbart i den siste tid» (1 Pet 1, 5). Og i slutten av samme brev forsikrer han: «Men all nådes Gud, som kalte dere til sin evige herlighet i Kristus Jesus, etter en kort tids lidelse, han skal dyktiggjøre, stadfeste, styrke og grunnfeste dere» (5, 10). Herren selv ga sitt folk løftet: «Mine får hører min røst, og jeg kjenner dem, og de følger meg. Jeg gir dem evig liv, de skal aldri i evighet gå fortapt, og ingen skal rive dem ut av min hånd. Min far som har gitt meg dem, er større enn alle, og ingen kan

rive dem ut av min fars hånd» (Joh 10,27- 29). Var dette alt Bibelen sier om denne sak, ble vi tvunget til å dra den slutning at calvinismen er bibeltro når det gjelder læren om «den evige sikkerhet».

Men Bibelen taler også i meget klare ordelag om faren for å falle fra troen. I liknelsen om såmannen sier Jesus at det som ble sådd på steingrunn, symboliserer dem som tror til en tid, men som i fristelsens stund faller fra (Luk 8,13). På dette steds steingrunn oppsmuldres den calvinistiske læren ubehjelpelig. Hele Hebreerbrevet advarer mot frafall, og et sted taler dette brevet t.o.m. om et slags frafall fra troen som det ikke gis noen omvendelse fra (Hebr 6,4-6). Dette er uten tvil en henvisning til synden mot Den Hellige Ånd, men det lærer oss tydelig at et menneske som er kommet til troen, *kan* falle fra. I Romerbrevet taler Paulus om greiner som er blitt avbrutt fra kirkens oljetre pga. sin vantro, og han advarer romerne mot faren å bli hovmodige og falle fra troen (Rom 11,19-22). Til korinterne skrev han: «Derfor, den som tykkes seg å stå, han se til at han ikke faller!» (1 Kor 10,12). Dette siste bibelstedet er særlig interessant fordi versene like etter inneholder løftet at Gud ikke skal la oss falle fra. Apostelen Johannes formaner oss imidlertid: «Hold fast på det du har for at ingen skal ta din krone!» (Åp 3,11), og samme advarsel går igjen i Jesu ord: «Men den som holder ut inntil enden, han skal bli frelst» (Matt 24,13). Mange flere steder av lignende art kunne siteres, og om vi bare hadde slike bibelutsagn, måtte vi si at den romerske teologi har rett.

Hvis vi imidlertid stiller disse skriftsteder ved siden av hverandre og lar begge grupper gjelde, kan

vi se at både calvinismen og katolisismen strir mot Skriften. Samtidig virker det for den menneskelige fornuft som om disse to slags bibelutsagn står mot hverandre som selvmotsigelser. Kontrasten og konflikten blir tydeligere hvis vi ser dem oppstilt parallelt på trykk. Vi kan også sette dem i kolonner under rubrikkene lov og evangelium.

LOVEN

Advarsler mot frafall 1 Kor 10,13, Luk 8,13, Hebr 6,4-6, etc.

Her advarer Gud mot frafall fra troen.

Disse advarslene skal vi ta alvorlig.

Paulus tok disse ordene alvorlig og visste at det fantes en reell fare for å falle fra (1 Kor 9,27).

Vi skal stole på Guds ord og være visse på at vi er i en virkelig fare for å falle fra.

EVANGELIET

Løfter om å bli bevart Fil 1,6, 1 Kor 1,8

1 Pet 1,5, 5, 10, etc.

Her lover Gud å bevare oss i troen.

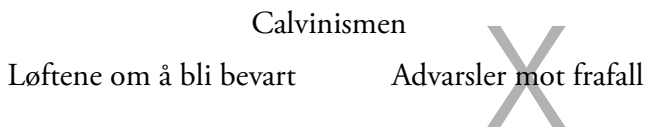
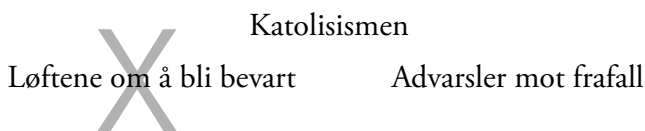
Disse løftene skal vi tro.

Paulus tok disse ordene alvorlig og trodde at ingenting skulle kunne skille ham fra Guds kjærlighet (Rom 8,28-39).

I tro på disse løftene skal vi være visse på vår endelige frelse.

Vi har altså i barnlig enfold kommet fram til et punkt der den menneskelige fornuften sier at begge disse to synene utelukker hverandre. Men dr. Theodore Engelder sier i sin bok «Reason or Revelations» at hvis noen sier til oss at det ikke på én og samme tid i ett og samme hjerte både kan finnes frykt, virkelig frykt, og fortrosthing, virkelig fortrosthing, fordi dette er psykologisk umulig, svarer vi ganske enkelt: «Bort med deres psykologi!»

Det er også tydelig at både katolisismen og calvinismen ganske enkelt har hogget av den gordiske knuten uten å løse problemet. Hva de har gjort, kan vi se av følgende diagram:

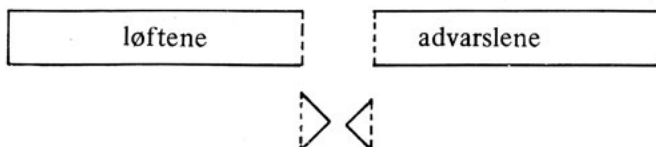
På denne måten elimineres problemet i de to teologiene. Men lutherdommen lar begge kolonnene gjelde og aksepterer begge slag av bibelutsagn som de står, fordi den vet at selv om de på papiret ser ut som

motsigelser, passer de fullkomment sammen i det motsigelsesfulle menneskehjertet.

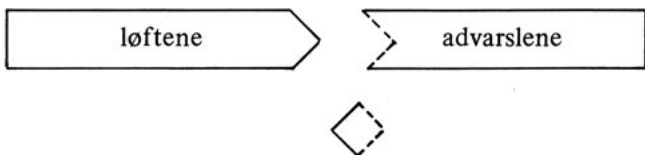
Luther sa en gang at man ikke skal drive snekkerarbeid med Guds ord, og med dette mente han at vi skal la Ordet gjelde i all sin enkle sannhet uten å forsøke på justeringer for å løse tilsynelatende motsigelser av dette slaget. (Vi har tidligere sett at når vi lar Guds ord stå uten å legge til detaljer som gjør det mer forståelig, forsvinner mange av de såkalte historiske motsigelsene.) Hvis vi retter oss etter det Luther sa om snekkerarbeid, kan vi sammenligne de to slags bibelutsagn med to bord som ikke passer sammen.

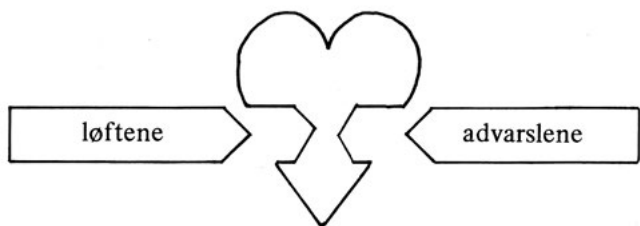
Det synes som om disse to bordene bare kan sammenføres hvis man kapper av endene slik:

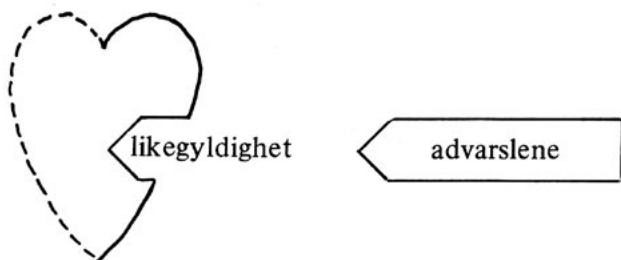
eller om man lar det ene forbli urørt, men endrer det andre for å få dem til å passe:

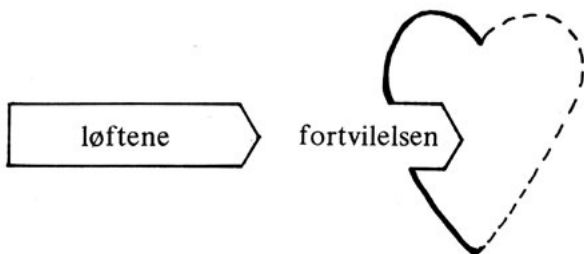
Den virkelige løsningen finnes imidlertid på en annen måte. Bibelen er skrevet oss til lærdom, og ordene passer for menneskehjertet.

De kristne har imidlertid ennå et bedragerisk hjerte som truer med å forråde og overgi dem i Djevelens hender. De står i stadig fare for å havne i kjødelig sikkerhet. Jeremias sier: «Svikefullt er hjertet, mere enn noe annet, og ondt er det. Hvem kjenner det?» (Jer 17,9). Når en kristen blir likegyldig og ubekymret for sin sjels frelse og sier: «Jeg står så fast i troen at jeg ikke behøver å lytte så trofast til Ordet eller gå til alters så ofte, være så forsiktig når det gjelder falske lærere», da trenger han lovens alvorlige formaning: «Den som tykkes seg å stå, han se til at han ikke faller!» Altså passer advarslene fullkomment sammen med dette hjertet.

På den andre siden fristes en kristen til i sin svakhet å gi etter for fortvilelsen. Når han ser farene som møter ham fra alle kanter og sin egen synd og svakhet, kan han miste alt håp og i denne håpløsheten fristes til å lette sitt hjertes plage ved å forsøke å glemme sin store brist. Han vil kanskje vende seg bort fra Ordet fordi han helst ikke vil tenke på de alvorlige spørsmålene som stadig reises. I slike stunder trenger han virkelig evangeliets trøsterike budskap, vissheten som bare Guds løfter gir. Og enda en gang passer Guds Ord fullkomment sammen med hjertet.

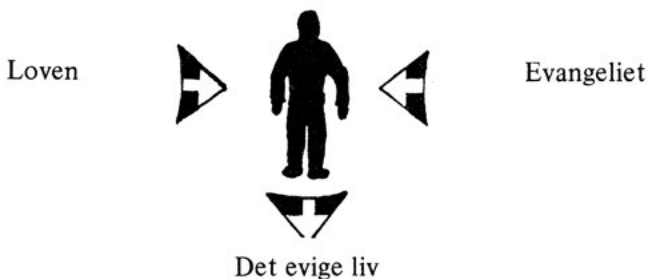

Nok et bilde kan hjelpe oss å klargjøre dette. Vi kan tenke oss en kristen som kjører bil på vei til himmelen. På begge sider av veien er en grøft, den ene er fortvilelsens og den andre er den kjødelige selvsikkerhetens grøft. Når han sovner av og blir trygg i egen kraft, er loven der med sine advarsler for å slå alarm og hindre ham fra å kjøre i grøften langs den ene siden.

Men ser han bare selvsikkerhetens grøft og prøver å unngå den ved å holde stadig mer over til den andre siden, risikerer han til slutt å havne i fortvilelsens grøft. Men de stadige gjentakelsene av evange-

liets løfter vil enda en gang tvinge ham til å kjøre på veien hvor han hører hjemme.

Man kan si at hele den kristnes liv skal leves i spenningen mellom loven og evangeliet. Begge lærdommene, forkynt ved siden av hverandre uten tilpassing eller kompromiss, skal hjelpe ham til å holde seg på den vei som fører til det evige livet.

Den danske dikteren Hans Brorson har gitt oss et fint eksempel på bruken av både loven og evangeliet i en kristens daglige liv i salmen «Jeg går i fare hvor jeg går.» I de tre første versene taler han om de farer som møter Guds barn på veien til himmelen. Han vet at det ikke finnes noen plass hvor han kan hvile trygt, og alt det Brorson sier i disse versene viser at han har lest Guds lov og tatt den alvorlig til sitt hjerte.

Men de tre siste versene viser et omskifte i sinnstemningen som kunne betraktes å være helt i strid med salmens første tre vers for mennesker som ikke forstår forskjellen mellom lov og evangelium. I disse versene uttrykker Brorson en stille og fast fortrøstning om at han trygt kan gå gjennom dette livs farer og fallgroper til himmelens herlighet, bevart av en-

glene og ledsaget av Jesus. Setter vi versene i denne salmen parallelt i kolonner under rubrikkene lov og evangelium, utgjør de et meget godt eksempel på at motsetningene dem imellom bare er tilsynelatende.

LOVEN

Jeg går i fare hvor jeg går;
min sjel skal alltid tenke
at Satan alle vegne står
i veien med sin lenke.
Hans skjulte helvedbrann
meg lett forville kan
når jeg ei på min skanse står.
Jeg går i fare hvor jeg går.

Jeg går i trengsel hvor jeg går,
mot synden skal jeg stride;
om Gud med korsets ris meg slår,
skal jeg tålmodig lide.
Titt ingen vei jeg ser
hvor jeg kan vandre mer,
når motgangs tåke om meg står –
jeg går i trengsel hvor jeg går.

Jeg går til døden hvor jeg går,
og aldri er jeg sikker,
for før jeg vet det, klokken slår
og døden bud meg skikker.
Et lite åndefang
kan ende all min gang,
så jeg i evigheten står –
jeg går til døden hvor jeg går.

EVANGELIET

Jeg går blant engler hvor jeg går;
de skal meg vel bevare,
slett intet Satans makt formår
mot slik en himmelskare.
Bort verdens sukk og sorg,
jeg går i engleborg,
og ingen rører meg et hår –
jeg går blant engler hvor jeg går.

Jeg går med Jesus hvor jeg går;
han har meg ved sin side,
han leger meg med sine sår
og hjelper meg å stride.
Hvor han sitt fotspor lot
der setter jeg min fot,
om enn meg all ting ille spår –
jeg går med Jesus hvor jeg går.

Jeg går til himlen hvor jeg går;
frimodig da, mitt hjerte!
Kun dit hvor du en ende får
på all din synd og smerte!
Bort verdens lyst og prakt,
til himlen står min akt!
All verdens eie jeg forsmår –
jeg går til himlen hvor jeg går.

I samme ånd lar hele den ortodokse lutherdommen lov og evangelium stå side ved side, vel vitende om at bare Kristi stedfortredende forsoning gjør det mulig å holde fast på begge uten å jenke på noen av dem.

Calvinismen, som lærer en dobbel predestinasjon (forutbestemmelse), løser egentlig motsigelsen ved å si at Guds vilje slik den er kommet til uttrykk i loven, bare gjelder en del av menneskeheten, og at den slik den kommer til uttrykk i evangeliet, bare gjelder den øvrige del. Calvinismen løser problemet ved å fjerne det.

CALVINISMEN

Gud har bestemt å ville frelse et forutbestemt antall mennesker.

Gud har bestemt å fordømme resten av menneskeheten.

I dette systemet finnes intet som strir mot den menneskelige fornuften, men det strir virkelig mot Bibelen, for den sier på den ene siden at Gud har påbudt at *enhver* som bryter loven skal bli fordømt (Gal 3,10), og på den andre siden at Gud vil at *alle mennesker* skal bli frelst (1 Tim 2,4). Han vil ikke at noen skal gå fortapt (2 Pet 3,9). Lutherdommen lar begge disse orden stå uten innskrenkning.

LUTHERDOMMEN

Loven sier at det er Guds vilje at alle skal fordømmes, som har brutt loven.

Evangeliet sier at det er Guds vilje at alle mennesker skal bli frelst tross sin ulydighet mot Guds lov.

Katolisismen med sin lære om frelse ved gjerninger, tar også bort motsigelsen og sier egentlig at Gud har besluttet å fordømme dem som lever i dødssynd, men frelse dem som har gjerninger som fortjener Guds nåde.

KATOLISISMEN

Det er Guds vilje at de skal bli fordømt, som har synd som gjør dem fortjent til fordømmelse.

Det er Guds vilje at de skal bli frelst, som har gjerninger som gjør dem fortjent til frelse.

Det bør nå være klart at lutheranere som gjør anger og tro til fortjenstfulle gjerninger, velger en katolsk løsning på problemet som møter oss her. Vi skal imidlertid enfoldig stå fast ved Guds nakne og enkle ord og innse at vi her står overfor et under av Guds visdom. Han har løst problemet for oss ved å sende sin Sønn til fordømmelse i vårt sted og erklære alle mennesker rettferdige i Ham. De som står imot dette budskapet i vantro, blir evig fordømt, men de som tar imot det ved den Hellige Ånds nådige hjelp, blir evig frelst.

Gud hjelpe oss alle til å tro det reservasjonsløst og uten kompromiss. Vi skal tro det fordi

HERRENS MUNN HAR TALT.